

Az eltévedt süntől
a tengertáncig – Vendégünk
volt Kocsis Csaba | **4.**

A sokoldalú pedagógus,
aki mindig hazafelé tart
– Bíró Gyula | **12.**

Adalékok az 1942-es,
jubileumi Szent László-év
eseményeihez (1.) | **27.**

Negyvenhárom évig
tanította a kisdíákokat
– Némegi Etelka | **34.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2022. július • II. (XXI.) évfolyam 7. (208.) szám • **Ára 10 lej**

Népviseletről a tékában

A Bihardiószegei Általános Iskola V. A és VII. C osztályos diákjai látogattak el június 21-én a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtárba. A diákokat Durko Irina bihariószegei könyvtáros, Negoita Codruța román szakos, valamint Perei Irina francia szakos tanár kísérte el intézményünkbe.

A könyvtár aulájában beszélgettünk Delia Pantea könyvtáros közreműködésével a magyar és a román népviseletről, öltözködési szokásokról, néphagyományokról. A rendezvény kapcsolódott a hímzett román népi blúz, az ie június 24-i napjához. A tanulók megnézhettek egy képekkel illusztrált bemutatót is a torockói, a székelyföldi és a kalotaszegi férfi és női viseletről. A diáklányok népviseleti blúzban vettek részt a bemutatón, kihangsúlyozva ezáltal a hagyományok ápolásának a sokszínűségét.

A rendezvény végén csoportkép készült, megtekinthetők voltak a Durko Irina által hozott, népi motívumokkal díszített táskák, könyvjelző, valamint saját zsoltároskönyvének a borítója is. A kiállított tárgyak erdélyi népi motívumokkal voltak kihímezve. A diá-

kok megnézheték azokat a könyvtár állományában lévő kiadványokat is, melyek szemléletesebbé tették a tematikus bemutatót.

A találkozón a tanulók körbejárták intézményünk kölcsönzórészeit, és hasznos információkat kaptak a könyvtárlátogatás szabályairól, valamint megismerkedhettek a ki-kölcsönözhető könyvek színes választékával.

Majoros Enikő

könyvtáros

Fizessen elő lapunkra!

A *Várad folyóirat* előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat postál), az előfizető nevének és pontos lakcímé-

nek, valamint az „Abonament Várad” megjegyzésnek a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66 TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

Kultúra

4. Az eltévedt süntől a tengertáncig
– Vendégünk volt Kocsis Csaba költő, énekmondó
6. Községi szolgálatban a gazdagodó értéktár – Művészeti központ alakul a barokk palotában

Biharország – Kultúra

8. Megfilmesített értékeink – Érmellék épített öröksége és természeti kincsei a nemzeti értéktárban

Kultúra

10. „Jóéjtpuszik” Lackfi Jánossal
– Szerzői est a püspöki palota közösségi terében

Biharország – Szomszédoló

12. A sokoldalú pedagógus, aki mindig hazafelé tart – Beszélgetés Bíró Gyula berettyóújfalui születésű tanárral, íróval

(Fény)képes krónika

15. Berbécsnyírás – Kerekes István fotója és története

Irodalom

16. Molnár Zsolt versei
17. Suhajdás olvasás – Tóth Hajnal karcolata
18. Müller Dezső költeménye
19. Mámika – Tóth Ágnes rövidprózája
21. B. Mihály Csilla versei

Portré

22. Zeneszó közönség- és saját igény szerint – Bemutatjuk MC Lajcsák lemezlovast

Zene

24. Az antik impresszionista – A hónap zeneszerzője Ottorino Respighi

História

27. Adalékok az 1942-es, jubileumi Szent László-év eseményeihez (1.)
– A váradi Szent László-hét
30. Feljegyzés Huszt váráról 1704-ből
– Kaposvári egyetemi oktatók levéltári leletei

Portré

34. Negyvenhárom évig tanította a kisdíkokat – Beszélgetés Németi Etelka nagyváradi tanítónővel

Kultúra

36. Örömet hozó hazatérés – Kiállítás a Tibor Ernő Galériában

Biharország – Üdítő

38. Nyelvűvelő gondolata
– Keresztrejtvény nyereménnyel

Könyvespolc

39. Könyvújdonságok a megyei tékában

Várad folyóirat – kulturális, közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihor.ro; www.varad.ro; <https://varadbiblioteca.blogspot.com>.

Szerkesztőbizottság: Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasó-szerkesztő-korrektor; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Tóth Ágnes. Készült a Metropolis nyomdában. ISSN 1583-0616

Az eltévedt süntől a tengertáncig

Kocsis Csaba-matiné a Váradnál

Sokoldalú, kreatív művészember volt a *Várad* folyóirat vendége június 4-én: **Kocsis Csaba** újságíró, fotográfus, író, költő, dalszerző, népművelő, zenész, kulturális menedzser ezúttal *Megrajzolom az ebédet* című gyermekműsorát hozta el a Körös-parti városba, és bemutatta az azonos című gyermekverskötete mellett az *Apák napja* és *Kiskutya a sötétben* című, hasonló tartalmú kiadványait.

A Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár I. emeleti amfiteátrumában megtartott matinén Máté Zsófia, a *Várad* folyóirat szerkesztője köszöntötte a résztvevőket, s méltatta Kocsis Csaba tevékenységét. Hozzáfűzte: a berettyóújfalui alkotó szépségeket és csodákat keres, legyen szó zenélésről, verselésről, dalok megkomponálásáról vagy éppenséggel természetfotózásról.

Ezután a nagyváradi Szacsvey Imre Általános Iskola I. B. osztályos kisdíákjai – tanítónőjük, Antal-Fórizs Enikő felkészítésében

és Petyár Ágnes tanítónő kíséretében – léptek föl versműsorral. Ezt követte Kocsis Csaba előadása, ő saját megzenésített gyermekversei mellett néhány mondókára és Tamás Mária-versre komponált dalt is eljátszott. Kocsis Csaba a dalok között mesélt gyermekversköteteiről, a könyvek illusztrációiról. Első gyermekverskötete a *Kiskutya a sötétben*, az ebbe összegyűjtött verseket az akkor még csak tízéves kislánya, Boglárka rajzaihoz írta. A 2020-ban megjelent *Megrajzolom az ebédet* című könyvének verseit gyermekrajzok díszítik. A 2021-es megjelenésű, *Apák napja* című gyermekvers-gyűjteményét szintén Kocsis Boglárkának, vagyis a szerző most már nagylányának grafikái illusztrálják. Mind a rajzok, mind a versek humorosak, kedvesek, leleményesek.

A matiné során szó esett hajdanvolt legendákról, harapós vízilovakról, eltévedt sündisznócskáról, a cápa és a rája barátságáról, egységem-begyedem, tengertáncról és sok minden másról. Némelyik érdekes monda is inspiráló lehet, például az anekdota egy valamikori grófról, aki otthagya valamelyik faluban az agarát. Keresi az ember a helyét, mondta Kocsis Csaba. Berettyóújfaluként nagyon szere-

Fotók: Fried Noémi Lujza, Viviana Pop, Tóth István

ti Várad varázsát. Ám minden településnek megvan a maga küzdelme és szépsége.

Kocsis Csaba a lelkes kis gyermekközönséget is bevonta az előadásba. A kicsiket csöppet sem kellett sokat noszogatni, hisz jóked-

vűen, felszabadultan vettek részt a játékban, énekeltek együtt az előadóművésszel, mókáztak, néha vicces megjegyzéseket tettek egy-egy vers mondandója kapcsán. Fináléként a gyerekcsoport és az előadóművész közösen énekelte, játszott, dobogott, tapsolt el a *Ha jó a kedved, üsd a tenyered* című klasszikus gyerekdalt.

A matiné végén minden gyerkőc, aki szavalt, Majoros Enikő könyvtáros, az esemény egyik szervezője jóvoltából kapott emléklapot Kocsis Csaba-versidézettel, valamint a *Várad* folyóirat azon lapszámát, amely egyebek mellett a berettyóújfalui művész egyik gyönyörű természetfotó-sorozatát is tartalmazza. A meghívott sem jött üres kézzel, a bemutatott verseskötetektől, valamint korábbi kiadványaiból – mint a *Kádár vitéz útja* című történelmi kisregénye – egy-egy példányt adományozott a megyei könyvtárnak.

Tóth Hajnal

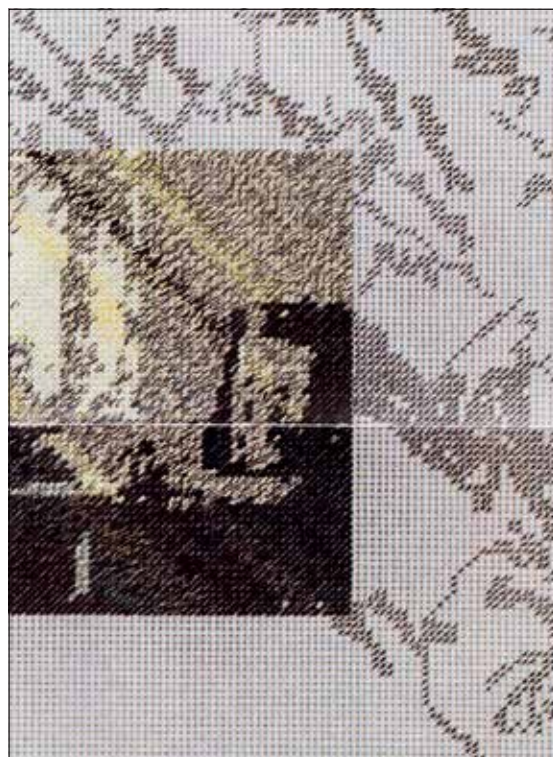
Közösségi szolgálatban a gazdagodó értéktár

Amióta közel egy esztendeje befejeződött a nagyváradi római katolikus püspökség palotájának restaurálása, egymást érik az ott rendezett különböző kulturális események, különös tekintettel a komolyzenei hangversenyekre, illetve a gazdag tematikájú képzőművészeti kiállításokra.

Az egyre inkább váradi szellemi központként is működő római katolikus püspöki székhelyen, a műemlék barokk palotában megnyílt, *A művész műterme* című tárlatot a 2000-ben Temesváron Jecza Péter szobrászművész alapította Interart Triade Alapítvány szervezte Sorina Jecza kurátor irányításával, az alábbi művészek részvételével: Marius Bercea, Oana Fărcaș, Ion Grigorescu, Jakobovits Márta, Tincuța Marin, Ana Maria Mureșan, Paul Neagu, Lia és Dan Perjovschi, Marilena Preda-Sânc, Cristian Sida, Ujvárossy-Kerekes Gyöngyi és Ujvárossy László. A nagy érdeklődésnek örvendő tárlat augusztus 1-ig látogatható.

A püspöki palota kulturális eseményeivel kapcsolatban **Balla Tünde** és **Lakatos Attila** gyűjteményfelelős házaspárral beszélgettünk mindenekelőtt azt tisztázva, hogyan is

Jakobovits Márta:
Kutatás (2022)

lett a hosszas huzavona után visszaszolgáltatót püspöki rezidenciából rövid idő alatt Nagyvárad egyik legjelentősebb kulturális tere.

Beszélgetőpartnereimtől megtudtam, hogy a Patachich Ádám püspök felkérésére épült palota 1762 és 1776 között az ugyanakkor épülő székesegyház mellett eleve annak az elgondolásnak a mentén született, hogy a különböző művészeteknek is otthont adhasson. A mostani restauráláskor Böcskei László megyés püspök az elődje, Tempfli József elképzelésének kiteljesedését tűzte ki célul, s az azóta eltelt év minden eseményére egyre nagyobb számban ellátogató váradiak ugyanolyan örömmel fogadták a közös művelődési lehetőséget, mint ahogy azt a püspök elképzelte.

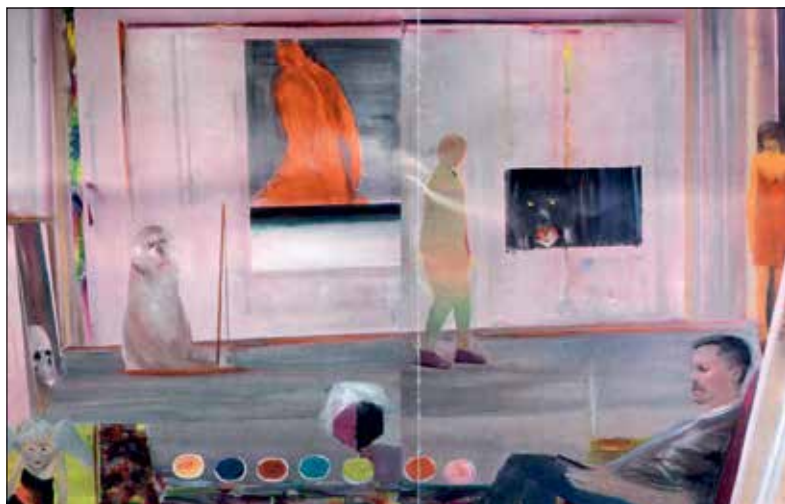
Lakatos Attila és Balla Tünde elmondta: fontos szempontnak tartják, hogy nem múzeumot szándékszik üzemeltetni a püspökség, hanem – a múlt olyan jelentős eseményei mellett, mint amilyen Szent László király em-

Ujvárossy László:
Üzenet (fény)

Lia és Dan Perjovschi: *A műhely állapotai 1990–2015*

Ioan Aurel
Mureșan: *A művész
műterme* (2020)

Tincuța Marin:
*Bigfoot in the
Studio I (Nagyláb
a műteremben I.,
2021)*

lékének méltó megőrzése, valamint a mártír püspökök feledéstől való megóvása – a jelen történéseit szeretnék a középpontba állítani, és természetesen a jövő kultúrájára is gondolnak. A Szent László Terem már látogatható, a mártír püspökök terme is készülöben van. E két állandó kiállítás megtekintése ingyenes lesz, a többié belépődíjas, és az ő munkakörükbe tartozik annak a megfigyelése is, hogy senki se éljen vissza a tárt kapuval. Elmondásuk szerint ez állandó befogottságot jelent, gyakran előfordul, hogy a saját feladataikra sincs idejük.

Érdekelt, hogy csak szigorúan vett művészeti kiállításai vannak-e, vagy arra is gondol-

nak, hogy a látogatókat kultúrtörténeti érdekességek is vonzanak. A spontán válaszukból kiderült, akár meg is sérthettem volna őket ezzel a kérdéssel, de a fölösleges érzékenykedés sem nekik, sem nekem nem kenyerünk, úgyhogy örömmel hallgattam a palota első emeletének állandó tárlatáról szóló beszámolót. Ott az egyházmegye fejlődését lehet nyomon követni különös hangsúllyal a barokk korból az újkorba vezető út sikereire. A második emelet az időszaki kiállítások tere, négy teremben jelenleg is három kiállítás tekinthető meg.

A tárlatokat meghívásos alapon vagy bejelentkezéssel szervezik, ahogy az most is történt. A város egyik leghíresebb középiskolája, a jelenleg Ady Endre nevét viselő, mely eredetileg az orsolyita nővérek által fenntartott leányiskola volt, fennállásának 250. évfordulóját ünnepli. Ennek tiszteletére az iskola hajdani végzettjeinek művészi alkotásaiból állt össze egy nagyszabású kiállítás.

Nem kerülhettük meg a koronavírus-világjárvány minden szempontból ártalmas hatását a kulturális életre, de megtudtam, hogy most már egyre többen érkeznek csoportos vagy akár egyéni látogatók. Tavaly Bukarestből jöttek sokan, de idén április óta beindult a külföldi turizmus is, úgyhogy három nyelven, románul, magyarul és angolul folyik az idegenvezetés. Napi 100-150 ember érkezik, folyamatosan jönnek a csoportok. Balla Tünde érdekes adalékkal is szolgált: az utóbbi időben a látogatók „természetrajza” átrendeződött. Már a patikamúzeum megnyitásakor észrevehető volt az úgynevezett célirányos turista, aki árnyaltabb tárlatvezetést igényel. A hagyomány megvolna hozzá, csak a kapacitás hiányzik. 10-től 17 óráig állandó ügyelet tartanak.

A *művész műterme* tárlatra sokan kíváncsiak, ez természetes, hiszen európai hírű festők állítottak ki, de az augusztusi esemény is biztosan sok érdeklődőt fog vonzani, hiszen Jakobovits Miklós alkotásaiból nyílik majd kiállítás, és az Ady középiskola végzettjeinek a művei is sikerkiállítást sejtetnek. Ennek az esztendőnek a kultúrtörténeti csúcsa viszont az október elejétől decemberig tartó nagyon rangos tárlat lesz: Janus Pannonius és nagybátyja, Vitéz János püspök életének érdekes mozzanatait mutatják be, mintegy igazolva, hogy az egyház és a kultúra történetének nemcsak a gyökere, de a törzse és a lombja is közös.

Molnár Judit

Megfilmesített értékeink

Megyénk számos természeti szépséggel és gazdag épített örökséggel büszkélkedő vidék. A helyi értéktárak feltérképezését, megóvását és népszerűsítését célul kitűző projekt révén most néhány kevésbé ismertre is ráirányulhat a figyelem.

Az Érmelléki Turizmusfejlesztő Egyesület *Bihar megyei értékek a mi lencsénken keresztül* elnevezésű projektjének köszönhetően nyolc kisfilm született a térség épített és természeti környezetének, kulturális örökségének bemutatására. A magyarországi mezőgazdasági minisztérium és a Hungarikum Bizottság támogatásával elkészült munkákat a székelyhídi Szabó Ódzsa Színházban mutatták be, előtte ismertették a projektet.

A bályoki kastély

A belényesszentmiklósi templomrom

A szebb sorsot megélt bályoki Károlyi-Degenfeld-kastély történetét bemutató kisfilm a XV. század végéig nyúlik vissza, amikor Pruisz János váradi római katolikus püspök az ottani ligetbe fából kastélyt építtetett német kézműves telepeseikkel. Ebből sarjadt ki a későbbi angolpark és a ma is meglévő kastély. A nagy kiterjedésű arborétum közepén található háromszintes főúri lakot Károlyi Tibor és Degenfeld-Schönburg Emma emeltette 1896-ban. Két részre tagolódik, az úgynevezett nagykastélyra és a raktárként, mosogatóhelyiségül és a kiszolgáló személyzetnek lakásként szolgáló szárnyra. Az árnyas kastélykert jól megtervezett sétányokkal lett kialakítva. Az 1947-ben államosított épületet gabonarakárként, majd szanatóriumként használták, később pedig a parkban fellelt termálfürdőt hasznosítva fürdőt alakítottak ki. Jelenleg az elhanyagoltság, a lassú enyészet idejét éli.

A belényesszentmiklósi csonka templomtorony eredetileg a XIII. században épült templomhájóhoz tartozhatott. A toronymaradvány négyszög alakú, 4,6 × 5,8 méter alapterületű, magassága 16 méter. Feltehetően egy régebbi alapra épült. Diszelemei alapján hasonlóságot mutat a harinai bazilikával, illetve a herpályi templomrommal.

A Bihardiószegen található, Kossuth Lajost ábrázoló büsztöt 1896-ban avatták fel. Erdélyben elsőként az Érmelléken emeltek szobrot a

Biharvajda leégett templomában a harang is megolvadt

A Csíkos-tó természetvédelmi terület

forradalmár vezérnek; az alkotás kivitelezésére kiírt pályázatot Gerenday Antal és fia, Béla nyerte meg. 1932-ben a szobrot levették talapzatáról, a rontó szándék elől a református templom orgonájába rejtették el, hogy aztán a történelmi idő rövid kedvező fordulatának idején, 1941. március 15-én ismét elfoglalja méltó helyét a talapzaton. Az impériumváltás után a mellszobrot ismét menekíteni kellett, egy kisjankai ház istállójának hídlásában, majd a padláson talált menedékre, hogy aztán egy alapos restaurálást követően 2002. szeptember 15-én, Kossuth születésének 200. évfordulója alkalmából ismét talapzatára kerüljön.

A biharvajdai református templom építészeti értékére egy tragédia következtében de-

rült fény. 1999 karácsonyának másnapján ki-
gyulladt az épület. Akkora volt a tűz, hogy a
torony harangjai is megolvadtak. A felújítás
során derült ki, hogy már a tatárjárás előtti
időben állt ott egy kis méretű plébániatemp-
lom, s azt a XIII. század folyamán kibővítették.
Később további változtatásokat végeztek rajta.

A mezőtelegdi reformátusok imádkozó-
helye egy kora gótikus templom falrészének
átmentésével épült fel Telegdi István, II. Ulász-
ló király kincstárnoka jóvoltából a XVI. szá-
zad első évtizedében. A XIV. és XV. század-
ból származó falfestmények ma is láthatók
a belső térben. A templom alatt található a
Telegdi család sírboltja, oda temették Bocskai
István feleségét, Hagymássy Katalint is, emel-
lett más közismert személyek végső nyugvó-
helyül is szolgált az istenháza.

Az albsi reformátusok templomának épí-
tészeti értékét az építés technikájának és stí-
lusának egyedisége adja. A torony például a
szentély fölött magasodik. A templom eredetileg
kétszintes volt, oldalfalain lőrészzerű ab-
lakokkal. A toronyba való feljutás csak kívülről
lehetséges, a széles falba épített, igen szűk
lépcsőfolyosón, az úgynevezett gyilokjárón.
A templomkertben turulmadaras emlékmű
áll, mellette Irinyi Józsefnek, a 12 pont meg-
szövegezőjének és Irinyi Jánosnak, a zajtalan
gyufa feltalálójának mellszobra látható.

A székelyhídi Csíkos-tó része a Natura
2000 természetvédelmi programnak. A kö-
rülbelül 2,5 hektáron elterülő ingóláp ma már
csak nevében hordozza a csík kifejezést, hisz
ez a halfaj már kipusztult a területről, helyét
különböző békafajok vették át. Az állandóan
változó képet nyújtó terület legjelentősebb ér-
téke a vidrafű és a tőzegmoha.

A révi fazekasság nagy múltra tekint vissza.
Első írásos említése a XVII. századból való,
az 1896-os összeírás 50 fazekast és 175 ezer
cserépedény készítését említi. 1937-re e mes-
teremberek száma szinte megkétszereződött
(90 főre nőtt), de volt idő, amikor jóval több-
ben űzték ezt a mesterséget. A cserépedények
készítésének munkafolyamatát bemutató kis-
filmből az is kiderül, hogy az utóbbi évtizedek-
ben a fazekasság egyre inkább visszaszoruló-
ban van, a gyári termékek szűkítették a piaci
lehetőségeket.

D. Mészáros Elek

„Jóéjtpuszik” Lackfi Jánossal

Két magyarországi íróval is találkozhatott a múlt hónapban Nagyváradon a közönség: Lackfi Jánosnak az eredetileg a májusi Festum Varadinumra tervezett szerzői estjét június 16-án tartották meg, lapzártánk után, 25-én pedig Cserna-Szabó András volt a Szent László Napok egyik meghívottja.

Írásról és családról, sőt megtérésről és hitről is lehet jókedvűen és humorral is beszélni. Erről győződhetett meg a Fix Makerspace-nek a római katolikus püspöki palota alagsorában levő multifunkcionális termét szinte teljesen betöltő közönség. Lackfi Jánost ez alkalommal Szlopp Bernadette, a Partiumi Keresztény Egyetem munkatársa kérdezte.

Lackfi János a képzőművészetet választó testvéreivel ellentétben szüleinek nyomdokaiba lépett, hiszen édesanyja, Mezey Katalin Kossuth- és József Attila-díjas prózaíró, költő, műfordító, édesapja, Oláh János pedig József Attila-díjas költő, író, szerkesztő, a Kilencek költőcsoport tagja volt. Édesapja életében volt egy szakasz, amikor az irodalmi élet peremére szorulva cselgáncsedzőként is dolgozott, így Lackfi János számára ő volt nemcsak az

Lackfi János
és Szlopp
Bernadette

Családjáról, munkájáról, hitélményeiről is beszélt az író, költő, műfordító

edzőteremben, de az életben is a szenszei, a mester, hiszen együtt végezték el a ház körüli munkákat is, így a „mozdulatok tempósságát” is apjától tanulta meg.

Bár művészcsaládban nőtt fel, a felelősséggel is megismerkedett, hiszen például tyúkokat tartottak, azokat télen is el kellett látni, vagy be kellett gyújtani a cserépkályhába – idézte fel Lackfi János. Az „íróköltőműfordító” – ezt így, az egykori állampárt rendőreinek hangsúlyával kell elhadarni – munkája családi hagyomány, mondta a költő, és el is mesélte azt az igazoltatást, melynek során elhangzott a jellegzetes kifejezés. Saját magát úgy jellemzi: gyermekkorában „olvasógép” volt, hiszen házukban a könyvek – a közismert vicctől eltérően – nem csak a bútorokhoz színben illő kiegészítők voltak.

Saját családjáról is szívesen beszélt: korán, húszévesen, egyetemi hallgatóként vette el akkor 18 éves szerelmét, hat gyermekük és négy unokájuk van. Fiatalon, 44 évesen lett nagypapa, gyermekei közül öt egy „tízéves terv” ideje alatt született, legkisebb, most hétéves gyermekük pedig „funkcionális egyke”, mivel közte és legfiatalabb testvére között 12 év a korkülönbség.

Sokakat érdekelt
a meghívott

A *#jóéjtpuszi* című kötete után már megjelent a *#jóéjtpuszi 2.* is, ezeknek a verseknek a hordozója a közösségi oldal volt, Facebook-oldalán Laczkfi János rendszeresen oszt meg *#JÓÉJTPUSZI* hashtaggel verseket, ezekre az olvasók reagálnak, s olykor egy-egy ilyen reakcióra újabb vers a válasz. *Bohóc, Szuperhős, Küzdősport, Érc, Anyajegy, Túlcserülés, Flashmob* – néhány a felolvasott versek közül, melyek központi eleme a hit. A hitről is sok szó esett a találkozó során, talán azért, mert Lackfi János életének egyik központi témája ez. Bár nagymama „kihisztizte”, hogy gyermekként megkereszteljük, ő nem kapott vallásos nevelést, így az ő megtérése felnőtt megtérés volt. Szeretettel idézte fel a „mindenhez is értő”, vízvezeték-szerelőknak tanácsot adó, otthon rumot és cigarettát tartó, nem ivó és nem dohányzó nagymama alakját is, aki elérte, hogy őt megkereszteljük otthonukban. Úgy tűnik, a Jóisten nem feledkezett meg erről, mert sok csodát éltek meg – emlékezett a költő. Felidézte, hogy egyik gyermekük születésekor már nem értek be a kórházba, szó szerint az aszfalton született meg a baba. „Mire megkérdeztem, mit segíthetek, a feleségem csak annyi mondott: Kapd el! A babát az ingembe csavartam, aztán ott álltam mellettük félméztelenül, könyéig véresen...” – emlékezett a történetekre.

Egyebek mellett arról is beszélt Lackfi János, hogy gyakorolja a Loyolai Szent Ignác-féle szemlélődő imát, s elmesélt egy ehhez kapcsolódó megélést is, viszont finom ironiával figurázta ki a mindannyiunk életében jelen levő farizeusokat, akik magát Jézust is megbuktatnák hittanból. Tele vagyunk fura Istenképekkel, magyarázta a költő. Szerinte talán

a tékozló fiú történetében szereplő atya írja le leginkább, milyen is Isten. Mint mondta, szerintem a hitet valahogy úgy kell elképzelni, mint ha egyfajta wifihálózat lenne. Mindannyiunk körül ott van, de akinek nincs hozzá „kütyüje”, az nem tudja fogni a jeleket, hiába keringenek körülötte az üzenetek. Isten olykor egy rendszámtábla vagy egy SMS segítségével is tud üzenni, fogalmazott a költő. Saját életében sokszor megtapasztalta Isten jelenlétét, hiszen például egy vadidegen kezességének segítségével jutottak lakáshoz. Arról is beszélt, hogy a családban csodás gyógyulásokat is megtapasztaltak. Felesége (Bárdi Júlia művészettörténész és bútorfestő) például depresszióból és nagy fájdalommal járó ínhüvelygyulladásból gyógyult fel csodás módon. Lackfi János azt is sietett tisztázni: azért beszél ezekről a családi dolgokról, mert a felesége már vállalta nyílvanosság előtt a történeteket. A karantén időszakára is felemásan emlékszik vissza, hiszen kellemetlen volt ugyan a bezártság, de nagyon sokat kapott is ez idő alatt.

Ami pedig a további terveit illeti: nem tervezi a „jóéjtpuszi” hosszabb sorozattá válását, néhány éve zsoltárokat ír, sokkal inkább egyfajta zsoltárok könyvében gondolkodik. A költő Szlopp Bernadette kérdésére azt is elárulta: nincs bakancslistája, nem érzi úgy, hogy ha valamit nem él meg vagy nem próbál ki, ha például nem rohan fel bőrtangában a Himalájára, akkor ne lett volna teljes az élete. Szívesen összerakna viszont egy éneklős estet, mert valamikor operaházi tenornak is készült.

Lackfi János könyveiből egyébként a helyszínen lehetett vásárolni, de sokan a magukkal vitt köteteket dedikáltatták az est végén.

Fried Noémi Lujza

A sokoldalú pedagógus, aki mindig hazafelé tart

Bíró Gyula 1979-ben született Berettyóújfaluban. A középiskolai tanulmányait is itt végezte a Bessenyei György Szakközépiskola pedagógia szakán. Jelenleg szülővárosában és Szarvason él. 2001-ben végzett az akkori Tessedik Sámuel Főiskola Szarvasi Pedagógiai Karán óvodapedagógusként és tanítóként, majd a Debreceni Egyetem etika-társadalomismeret szakán tett szakértői és közoktatás-vezetői szakvizsgát, illetve művészetfilozófia szakon diplomázott az Eszterházy Károly Egyetem bölcsészettudományi karán.

Széles látókörű pedagógus, akinek a legfontosabb a gyerek. Honnan ez a máig nem szűnő lelkesedés a pedagógiai munka iránt, kérdeztem egykori íróársamat, Bíró Gyulát, akivel öt éven át egy faluban dolgoztam, Nagyrábén.

– Ebben valószínűleg nagy szerepe volt a Széchenyi István Általános Iskolának, ahova

Bíró Gyula gyerekeket nevelt, ma már pedagógusokat oktat

én is jártam. Ott kiváló nevelőkkel bontakozhatott ki az érdeklődési köröm, és számtalan „műveltségbomba” láttatta, hogy milyen is lehet egy jó iskola. Aztán a középiskolában formálódott a pedagógia és a művészetek iránti érdeklődésem. 2002 és 2006 között szülővárosomban, a volt általános iskolámban dolgoztam tanárként, igazgatóhelyettesként, majd 2006-tól 2011-ig a nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola és Óvoda igazgatójaként. Rábé a szívem egyik kiemelt helyére fészkelte be magát. A vezetőként általam átvett kis intézmény két óvodával és két iskolával komoly szereplője lett a mikrotérségnek – ez számomra leginkább a rábéi lelkeket jelenti –, ahol megtanultam a szolgálatot. Olyan emberi kapcsolatok alakultak ki nevelőkkel és neveltekkel, kollégákkal, szülőkkel, helyi közösségekkel, amelyek ma is élők. Láthattam egy rendkívül „kultúraéhes” települést, egy olyan értékkoncentrációt, amely példaértékű együttéléssel vegyülve valódi „csodaszülő konyha”. Szeretve gondolkodom a Sárrét minden szegletére. Talán, mint az „utolsó sárréti nádibetyár”.

– Mit jelent neked Berettyóújfalu?

– A szülővárosom, a mindenkori „szerelem-város”. Különös ellentmondás feszülhet

Fotók: magánarchívum

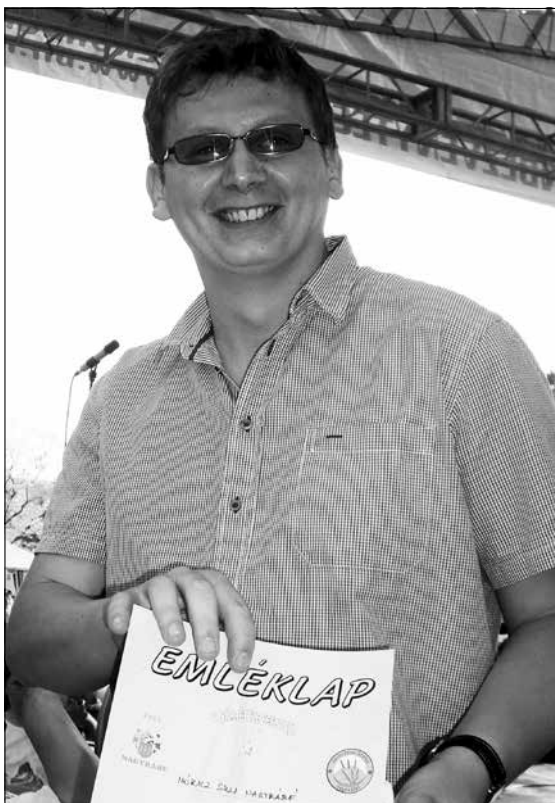

Munka közben

Dezső Ilona egyik berettyóújfalui kiállításának megnyitóján

abban, hogy elhagyjuk azt, akit végtelenül szeretünk, és végtelenül vonz minden egyes lényegisége. Nadányi Zoltán, a kiváló költő „faluvárosnak” nevezi Berettyóújfalut, és talán minden vonzó és taszító tulajdonságát belesűríti ebbe a szójátékba. Egy helyben nem a házak, nem a beton, hanem a lelkek, amik vonzanak, azok a karakterek, jó emberek, akiket a városomhoz kötök. Azonban mindig ketősség volt bennem: ma is itt az állandó lakcímem, de időm java részét Szarvason töltöm. Mindig különleges hangulatként élt bennem a városunk, a története és azok a történelmi fordulatok és szerepcsere-zavarok, amelyek meg-

A 2011-es nagyrábéi Sárret íze fesztiválon

határozták a fejlődését. Ma egy rendkívül vonzó városnak látom, nagyon sok színhelye, tere alakult olyanná, amilyennek valamikor én is álmodtam. Megújultak a közterei, az épületei, és a kulturális élet dobbanásai is mutatják, hogy Várad és Debrecen között is van egy elérhető, szenvedélyes kis város. A *Várad* című művészeti folyóirat volt az első, majd következett az *Irodalmi Jelen*, amely közölte szépirodalmi írásaimat, novelláimat. Első önálló kötetem *Bizonytalan reggelek* címmel jelent meg a Barbaricum Könyvműhely gondozásában, majd szerzőtársakkal az *Irodalmi Jelen* is kiadta *Az utolsó párttitkár* című kötetünket. Sok magyarországi városhoz kötött a munkám, de igazából ezek – Szarvas kivételével – mind-mind állomások, „feladatellátási helyek”, amelyek nem tudják felülírni az örök vágyódást a szülővárosba. Anthony de Mello egy idézetét nagyon gyakran emlegetem önvigasztalásképpen: „A folyó ezt mondta a keresőnek: miért kell a megvilágosodás miatt izgulni? Bármerre is kanyarodom, mégis mindig hazafelé tartok.” Így tehát nincs miért izgulnom, mert Berettyóújfaluba és Szarvasra mindig hazafelé tartok. Sosem vendégként jövök, hanem a Berettyó szerelmeseként.

– Mit jelent Szarvas, a második otthonod?

– Az alma mater legnemesebb kifejezését. Már a főiskolás évek alatt valódi ámulattal töltött el az a természeti szépség és adottság, ami az Alföld valódi gyöngyszemévé teszi a történelmi Magyarország mértani közepét, Szarvast. Már akkor is éreztem, hogy ennek a városnak misztériuma van. 2011-től az akkori Szent István Egyetem Gyakorlóintézményének lettem az igazgatója, a szarvasi pedagógusképző kar oktatója, gyakorlatiképzés-vezetője, vezetőtanára. 2013-tól az intézmény a Gál Ferenc Egyetem fenntartásában működik mint az egyetem gyakorlóintézménye és módszertani központja. A társadalompedagógiai, majd kisgyermeknevelői tanszéken vagyok oktató címzetes egyetemi docensként, de munkám mellett dolgozom pedagógiai szakértőként, és tanítottam, tanítok más egyetemeken is. Tizenkilencedik éve vagyok intézményvezető, számtalan sikerrel és törvényszerű kudarccal, munkámat mindig is a szenvedélyes alkotókényszer határozta meg. Rendszeresen tartok előadásokat, publikálok szakmai, tudományos folyóiratokban, tankönyvet fejlesztettem, írtam egyetemi jegyzetet. Több elismerés

(folytatás a következő oldalon)

Biharország – szomszédoló

A sokoldalú pedagógus, aki mindig hazafelé tart

(folytatás az előző oldalról)

➤ – miniszteri, városi, egyetemi – ért az elmúlt években, ezeket mindannyiszor a velem dolgozó csapatoknak ajánlottam. Csodálatos alkotói közösséget kaptam és építhettem, megvalósítva azt az intézményt, „ovi-sulit”, ami szintetizálja a pedagógiáról vallott ember- és értékközpontú filozófiámat. Kaptam egy másik kiváló közösséget is, a római katolikus plébániát, egy lelki vezetőt Seidl Ambrus plébános személyében, majd egy olyan intellektusú vezető-társamintát, mint az őt váltó dr. Kiss Imre esperes atyát.

– A pedagógiai munkáddal a határon túli magyarságot is szolgálod...

– A szarvasi pedagógusképzés mindig is meghatározó volt az életemben. Az a szellemi és materiális építkezés, ami az elmúlt tizenkét évet jellemezte számtalan eredménnyel és intézményi elismerő címmel, mind-mind annak a szolgáltatnak része, amit a hivatásom iránt érzek. Egy külföldi magyar pedagógusoknak szervezett nagyszabású program szakmai vezetőjeként a legnagyobb álmom válhatott valóra „második szülővárosomban”, hogy ebben a gyermeklélekkel és szakmaisággal átitatott atmoszférában több mint ezerötyszáz Kárpát-medencei pedagógus továbbképzését menedzselhettem és szervezhettem. Életre szóló szakma-elixír. Bárhol teljesítettem szolgálatot, mindenhol a tanítványaim, hallgatóim és a munkatársaim sikerei adták azt a „befecskendezést”, ami miatt érdemes ezt lelkesülten csinálni. Élesd várossal két különös kapcsolatom is van, egymástól függetlenül. Ciavoi Andreával pedagógusként ismerkedtünk meg egy továbbképzésen, majd lehetőségünk nyílt tá-

Tavaly
Berettyóújfaluban
az Erdőn, mezőn
vendégségben
kiállítás
megnyitóján
Jenővel, a vándor-
súlyommal

A 2012-es
budapesti
könyvhéten
Az utolsó
párttitkár c.
kötet kiadójának
vezetőjével,
Böszörményi
Zoltánnal és egyik
szerzőtársával,
Balogh Gyulával

mogatni élesdi gyermekeket a kolléganő által szervezett „gyermekmeglepi” digitális programban. Andi a Kárpát-medencei Nyári Pedagógus Akadémia és továbbképzések rendszeres és lelkes résztvevője. Mindig szeretettel gondolkodom ember- és szakmaszeretetére. A másik kapcsolatom Dezső Ilona költő, festőművész, aki Élesd szülötte, de a szeretetkapcsolatunk Nagyrábén kötöttet, és több olyan kiállítását is volt szerencsém megnyitni, amelyen örömmel látom az Ili munkáját félmjelző csodateremtést. A „Járd végig!” program egy olyan magyar-magyar kapcsolatokat erősítő Kárpát-medencei program, amely a külföldi magyar pedagógusközösségeket támogatja az eredményes működést lehetővé tevő, szakmai megújulást segítő továbbképzési tartalmakkal. Egymástól tanulás, modern képzéstartalmak, műhelyfoglalkozások, plenáris előadások, kulturális program – ezeket takarja a program. A legmeghatóbb pillanata ezeknek a találkozó-
soknak a szakmai egy nyelven beszélésen túl az az éjszakai élmény, hogy a történelmi Magyarország mértani középpontjában, fáklyák fényénél elénekeljük nemzeti imádságunkat és a székely himnuszt. A Gál Ferenc Egyetem és az egyházmegye pedagógiai intézete nemcsak feladatának, de elhívásának is tekinti a program szakmával és lélekkel telt megvalósítását.

Kocsis Csaba

KEREKES ISTVÁN

Berbécsnyírás

Épp egy birkanyírásba futottam bele, amikor tavaly júliusban a Kolozs megyei Alsófüle településen és környékén barangoltam. A juhokat júniusban, július elején szabadítják meg bundájuktól. A berbécs (ivartalanított kos) szemlátomást nyugodtan tűrte a nyírást, jobban mondván fazonigazítást, ugyanis elmondta a juhász, hogy már megnyírta a jószágokat, most csak igazít kicsit a gúnyájukon. A műveletet egyedül végezte, ám a jól kiélezett birkanyíró ollóval elég hamar ment a dolog. Egy segéd került ugyan, a pásztorkutya, bár ő inkább csak szemlélődött, és néha „szakmai tanácsokkal” látta el a juhászt, bele-belevakkantván a nyári nyírásba.

NÉVJEGY

KERÉKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Ugyancsak 2018 augusztusában Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) Brassai sajtófotó-pályázatának nagydíját immár három alkalommal nyerte el (2017, 2018 és 2020); 2019-ben és 2021-ben pedig Szathmári Pap Károly aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Tavaly a 14. iPhone Photography Awards nagydíját is kiérdemelte. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

MOLNÁR ZSOLT

A megalkuvás ritmusa

Ujjakat növeszt épp az idő.
Dam-dararam-dararam.
Előre a frász máris kitör.
Dam-dararam-dararam.
Az irányzék tökéletes.
Dam-dararam-dararam.
Egy kicsit sem mértékletes.
Dam-dararam-dararam.

Próbálok nem gondolkodni.
Dam-dararam-dararam.
Sodromból csak ez nem hoz ki.
Dam-dararam-dararam.
Villámra ég üvöltésem.
Dam-dararam-dararam.
Hamu nélkül, porig égve.
Dam-dararam-dararam.

Fájni, nyögni: erre vágyom.
Dam-dararam-dararam.
Vékony téboly láthatárom.
Dam-dararam-dararam.
Lehunyt szemem felnyársalja.
Dam-dararam-dararam.
A csillagok lekaparva.
Dam-dararam-dararam.

A kivárást kell még túrnöm.
Dam-dararam-dararam.
S úgy bírnom, hogy megőrülök.
Dam-dararam-dararam.
Az agyamon idő kopog.
Dam-dararam-dararam.
De azért nem ütött-kopott.
Dam-dararam-dararam.

Toldok egyet a ritmuson hát.
Dam-dararam-dararam-ram.
Hogy oldozza fel a vers magát.
Dam-dararam-dararam-ram.
Megérteni úgysem tud senki.
Dam-dararam-dararam-ram.
Így kell mindent nélküled elvesztegetni.

Dam-dararam-dararam-dararam-ram-ram-ram...

Ismertetőjel

Felborítom a delet.
Kérdések földbe szűrődnek,
most még nem kéne lefeküdni.
Dühöngeni egy kissé, hogy ma sem,
az eltereli magamról.
Meg hát miért is ne, ha már
lefolyik lábamról a nap.
Nem engedem az időt fakírkodni.
Az első nap mindig az utolsó,
megunni: kedvenc hobbim.
S a kérdések felfeszítik az árnyékokat,
konzerválódik a táj,
hidegre teszem a fagyosságom.
Elindulok egy úton, én is egy...
De ez más napra tartozik.
Szétmarva az alkony mindenestől,
és ehhez is nyomor kell.
Holnap akkor – ...kívül találkozom.
Felismerem majd egymást arról,
hogy testetlenségemre lesz írva
elKURTAm de meg(/T)ÉRTE

NÉVJEGY

MOLNÁR ZSOLT (1983) költő, Nagyváradon született, jelenleg is ott él. Születése óta mozgássérült. Tanulmányait magánúton végezte. 2004 óta ír verseket, először tollba mondvá, 2011 óta orrával gépelve. Rendszeresen publikál mind az online, mind a nyomtatott sajtóban, rendszeres résztvevője az Élő Várad Mozgalom projektjeinek. Kötetek: Verseim (2005), Kapaszkodom (2009), De te itt maradsz (2011), Kódolt remény (2016, Holnap Kulturális Egyesület).

TÓTH HAJNAL

Suhajdás olvadás

Megolvadtak. Szép lassan egyetlen, édesen csábító illatú masszává olvadtak össze a belga csokibonbonok a nyári hőségben. Csupa csoki, csupa krém az egész. El lehet vele maszatolni. Eszegethetem kiskanállal. Vagy csak úgy, fél kézzel, öt ujjal.

Édes emlékeket idéz meg a finom csoki-krém. Afféle proustos nosztalgizásra készítet. A madelaine sütemény behelyettesíthető belga (olvasztott) csokoládéval. A békebeli suhajdacsemegét, gyermekkorom kedvenc desszertjét juttatja eszembe. Már ha békebelinek nevezhetők a 70-es évek, 80-asok eleje. De hát miért is ne lehetne békebeli? Hiszen gyermek voltam, boldog voltam. És igazán jó suhajdát tudtak készíteni Váradon.

Az első suhajdaélményeim közé tartozik: nyár van, de én sokat betegeskedem a krónikus légcsőhurutom miatt; mindenki fagyizik, és nekem nem lehet. És anyu azt mondja: vettem neked suhajdát, ez a meleg fagy. Rögvest elvarázsolt az íze. Kedvencem lett a suhajdázás. Meg is maradt ez: meleg fagyit eszem, hogy ne legyek beteg, ne fájduljon meg a torkom.

Megint egy másik nyár. Már kisiskolás vagyok. Van otthon a hűtőben egy celofánba csomagolt, csábító suhajda, aminek a megévése valahogy elfelejtődött. Vagyis ott várakozott napokig a fridzsiderben. Anyu azt mondja: most már ne is egyem meg, vesz nekem frissebbet. Meg is vásárolja. Piszok jó íze van most is. No de mi történik? Hasmenés (sokszor egymás után!). Rosszul vagyok. Anyu visz az orvoshoz. A járványkórház ügyeletére küldenek. Kiderül, hogy szalmonellás lettem. Az én drága, hőn szeretett suhajdámtól. Anyunak lelkifurdalása van, hogy miért nem ő ette meg a „frissebbet”. De az se lenne jó, mert akkor ő volna beteg. És akkor mi lenne velem? Mivel nem lakik más gyerek a házunkban, az udvarbeli házakban sem, és a szüleim megígérik, tudnak vigyázni rám, szigorúan betartanak minden utasítást, nem kerülök kórházba.

Maradok otthon. Szigorú diéta, szobafogság. Jellemző, hogy mindig nyár elejére, a tanévzáró ünnepre betegszem meg. Múltkor

rózsahimlő, azelőtt légcsőhurut. Pedig szép szerepem volna az ünnepélyen. Én lennék a mesemondó. A tanító néni reám osztotta a szerepet. Most ő a mesemondó, de csak felolvassa. No és a diéta... Pompázik a cseresznyefa a házunk udvarán. Roskadozik az érett gyümölcstől. Mosolyognak reám a fekete szemű, sosem kukacos, fincsiédes cseresznyék. És nem ehetem belőlük. Legalábbis nem nyersen. Csak főve. Kompótként. Úgysem rossz, de befőttet télen is ehetek. Hat hétig szigorú diéta. Főtt csirkehús, amit utálok. Egy kis olajban pirított kenyér. Túró. Egyszerű, unalmas ízű keksz. Csokit meg még sokáig nem ehetek. Kakaót sem ihatok. Suhajdát se majszolhatok. Igen, a suhajdát továbbra is szeretem. Nem ábrándultam ki belőle. Ragaszkodom, ragaszkodnék hozzá.

Apukám időnként hűségesen viszi a kakámát vizsgálatra a szanepidhez. Mert meg kell vizsgálni, hogy van-e még szalmonellám. Olyan ez, mint egy szép női név. Mégis, milyen cudar tud lenni. Ez a kakaszállítás meg vicces. Legalábbis mi jókat nevetünk rajta.

Iszom a sztreptomocint. Furcsán rossz az íze. De nem baj, csak injekciót vagy kúpot ne kapjak. A ricinust is megiszom, ha kell. Bármilyen keserű, pocsek ízű orvosságot megiszom én.

Amikor már nincs kijárási tilalom, szomszédolok. Amúgy is járok olykor a szomszéd nénikhez tereferélni. De most ácsingózom a finom falatok után. Merthogy épp sütnék-főznek a látogatásaimkor. Dalma néni megszán, és ad néhány szál szalmakrumplit. „Csak ki ne kapjunk anyudtól” – mondja. Irma néni meg egy fasírttal súlyosbítja a dolgot. Más alkalommal meg puding Dalma nénitől. Rántott karfiol Irma nénitől. Mindig csak egy picike. Éppen csak. Az íze miatt. És milyen pompás tud lenni, milyen jól tudnak esni ezek a tiltott falatok. Szerencsére nem lesz bajom. Úgyhogy később be is vallom anyunak a turpisságot.

Fokozatosan enyhül a diéta. Csak már cseresznye nincs. És csokit még mindig nem szabad enni. Suhajdát se. Pláne.

(folytatás a következő oldalon)

MÜLLER DEZSŐ

Himnusz a szeretetlenségről

Ahol nincs szeretet
ott nincs szeretet
a lidérces éjben
a rejtelmes vaksötétben
a ragyogó fényben lángban
a tündöklő szivárványban
az égnek szárnyaló madárban
az utcasarkon cuppogó sárban
dús bokrokban fákban
és sűrű erdőkben valahányban

Ahol nincs szeretet
ott nincs szeretet
az alattomos zord magányban
az ocsmány rút megaláztatásban
a szörnyű galád éhségben
a tornyosuló szenvedésben
a dermedt béklyókban láncsörgésben
a szüntelen rettegésben
a szilaj csatákban háborúkban
és mindenütt hol lázadás van

Ahol nincs szeretet
ott nincs szeretet
a sápadtságban a rőt pírban
az ocsúdó virradatban
sajgó sebekben hömpölygő könnyben
a csontig szivárgó közönyben
az izzó fájdalomban gyászban
a legsivárabb árvaságban
a sóhajban örvénylő lázban
és temérdek vad csalárdságban

Ahol nincs szeretet
ott nincs szeretet

a simogatásban a dicsérő szóban
a méltatásban a bókban
a nemes szándékban a jótettben
a pártolásban az ígértben
a fura törvényben jutalmazásban
a legszerényebb adakozásban
az elfedezett árulásban
és valamennyi másban

Ahol nincs szeretet
ott nincs szeretet
a rikoltó szavakban
a megfeneklett akaratban
a szép álomban bíborvörös vágyban
a zengő énekben imádságban
a szelíd mosolyban beszédben
a szív kohójának hevében
s legbelül a kristálytisza mélyben
a lélek makulátlan fenekében

Ahol nincs szeretet
ott nincs szeretet
nélküle élned nem lehet
ez a legbecesebb fegyvered
megtalálnod csak Istenben lehet!

NÉVJEGY

MÜLLER DEZSŐ (1953, Zilah) költő, lelkipásztor. A kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végzett 1979-ben. Verseit több-kevesebb rendszerességgel 1989 óta közlik romániai és magyarországi lapok. Kilenc önálló kötete jelent meg, a legutóbbi 2021-ben.

Suhajdás olvadás

(folytatás az előző oldalról)

Azért egyszer csak eljön annak is az ideje, hogy ismét suhajdázhatok. Az ismerős cukrász mindig garantálja, hogy friss. Semmi szalmonella. Semmi félelem.

Másnak is szerezhetek majd suhajda-örömet. Fruskaként belecsöppenek egy újságíró-tanfolyam kellős közepébe. A tanfolyamvezető újságíró rokonszenves figura.

De hát senki sem tökéletes: budapesti, és valamilyen furcsa okból nem ismeri a suhajdát. Sebaj, elviszem suhajdázni. És megszereti. A suhajdát. Vissza is jön még egy tanfolyamot tartani a váradi firkászoknak.

Ízek, illatok, desszertemlékek, békebeli suhajdacsemege. Ám suhajdasóhajom lassacskán visszasuhan a belga egybeolvasztott csokipralinéhoz.

TÓTH ÁGNES

Mámika

Caplatok a latyakban Mámi után, míg utol nem érem. Belekapaszkodom a kabátujján lévő mély szakadásba, és felnézek rá. Csak az orra látszik ki a kendőből. Rongy hátán rongy. A lába is vastagon be van tekerve, és spárgával megkötözve. Nagyon szenved vele, mert húsz évig a kőművesek mellett dolgozott, még injekciót is kap minden héten. Szidja is a munkaadóját az öregasszony, mert csak tíz évet írt be neki a munkakönyvébe, így aztán olyan kevés a nyugdíja, hogy ingyen kaja jár neki. A szociális konyhára baktatok vele mindennap, kivéve a szombat-vasárnapot, mert akkor nem főznek a szakácsnők.

Mámi nagyon jó asszony, mindig ad nekem valami érdekes dolgot. Furcsa formájú fafaragványokat, amelyek olyan barnák, mint az ő képe. Amikor még élt az embere, akkor faricskálta neki ajándékba. A múltkor nekem adta az örege egyik türkizkék mandzsettagombját is. Kérdeztem is, hogy félkarú volt-e a bácsi. De kinevetett. Persze, hogy nem, csak a gomb párja odaveszett. Szóval segíték neki hazafelé vinni az ételhordót, hiszen a néni magát is alig bírja vonszolni, más meg úgysem segít neki, mert nagyon utálják az udvarban a köpködése miatt. De én nem törődöm vele. Már én is jó nagyokat tudok pöknöni, és igen messzire, bár azt mondják, lányoknak nem illik.

– Hoztad-e a tegnapi újságot, Csipcsirip? – károg rám izgatottan, majd amikor a kezébe nyomom a lapot, megnyugszik.

Lassan mászunk fel a lépcsőn. Konyhaszag úszik a levegőben. Paprikás krumpli illata, nem vitás. Talán még hús is van benne. Összefut a nyál a számban. A kopár termet rongyokba burkolt öregek tarkítják.

– Én vagyok lefényképezve az újságban! – kiabálja Mámi, és hadonászik a széthulló lapokkal, míg a többiek fel nem kapják a fejüket. – Jó vótam, mi? Pont, mikor zabálok! – Azzal már le is zuttyan a barna kendős mellé.

Nézem őket. A szemük! A fogatlan ajkuk! A ráncaik! A rongyaik! A reszkető kezük. A kapzsiságuk! Ahogy figyelik egymás tányérját. Az én Mámimnak két kisebb szelet hús

jutott, a kalaposnak egy nagy szelet. Súlyra egyformának tűnnek, a fejedős mégis becsapottnak érzi magát. Megrövidítették egy darab hússal. Kettévágja a sajátját a kanál élével. Méricskéli, összehasonlítja. Most éppen akkora, mint a Mamié. Megnyugszik. Fúj, csámcsog, körülvizslat, elkapja a szomszéd tányérján hagyott maradékot.

Lógam a lábamat és báméskodom. Az ablak mellett kitartó türelemmel üldögél az özveg. Várja Miskát, egy nálam nagyobb fiút, mert az nagyon keveset eszik, és a maradékot neki szokta adni. Azt mindig hazaviszi.

Lilike külön ül, távol a többiektől, mintha tisztában lenne azzal, hogy származása miatt nem tartozik közéjük. Méltóságos, légi-es alkata elüt kopott környezetétől, a csámcsogva zabáló szakadt seregtől. Mintha olvasnák a szeméből. Most kilép magából, fiatalon, üdén, hófehér túllruhájában könnyű léptekkel körüllibegi a termet. Felugrik az asztalra, és táncol, átröppeni a tányérokat, piruettezik, sasszézik, miközben a többiek ügyet sem vetnek rá. Azért ő mindenki felé meghajol, úgy, ahogy illik, ahogy tanították. Még lejtene egy-két lépést, de valaki durván rákiabál: „Menjen a fenébe, maga vén kecske, mert belelöp a levesembe!” – Ó, bocsánat, pardon monsieur, pardon madame! –, és lúdbőrözve, megalázva ugrik le az asztalról. Még egyszer meghajol, aztán gyorsan visszabújik a padon kuporgó, ember formájú, kopott kabátba, bakancsba. Fejére teszi örült zöld szőrsapkáját, és bizonytalanul körülnéz. Kicsit megretten a tekintetemtől. Nem érti, hova lett a csillár, a damasztal leterített asztal, az ezüst evőeszközök, a porcelántálak, az estélyi ruhába öltözött hölgyek és urak, akiknek az előbb táncolt, és akik megtapsolták. Elszörnyed. Kapkodja madárfejét. Lassan ráébred a valóságra, és elpityeredik. Feláll, lapos szatyrát magához öleli, és tétován indul a kijárat felé.

– Dilis szegény – mormolják kórusban rongyosék, és tele szájjal röhögnek.

(folytatás a következő oldalon)

Mámika

(folytatás az előző oldalról)

Nagyon mérges vagyok. Fel is állok, elveszem a kalapostól a kenyérdarabot, amit az előbb elcsórt a szomszéd tányérja mellől, és Lilike után szaladok.

– Madame – szólok tisztelettel –, vissza-szerveztem a diadémját.

Tartja a tenyerén, szemében öröm, majd bizonytalanság. Az orrához viszi, mintha meg akarná szagolni, vagy mintha rövidlátó lenne, és sipákolni kezd:

– De hiszen ez kenyér, kenyér, nem tehetem a fejemre!

– Akkor egye meg – mondom –, legalább nem lesz éhes.

Még látom, ahogy mohón beleharap, aztán máris rohanok vissza. Éppen idejében, mert a Mami ételhordójába már merik az ételt. Két napig ki kell hogy tartson. Közben Mami nyomakodik befelé az irodába. A főnöknőbe kapaszkodik:

– Adjon cigarettát! – követelőzik.

A szőke nő szó nélkül kivesz öt szálat a Carpați csomagból, de Mami telhetetlen. Kikapja a csomagot a kezéből.

– Ezt adja, van magának elég! – rikácsolja természetes pimaszsággal.

Alig tudom kiráncigálni az irodából. Már kint vagyunk, amikor még hátraszól:

– Adjon egy tízest...

Haragszom rá, mert pimasz, neveletlen, és szégyent hoz rám. Ezért hagyom, hogy egyedül bukdácsoljon le a lépcsőn. Egy lóhosszal mögöttem lépkedek, mintha nem is ismerném.

Erősen fúj a szél. Belekapaszkodik a rongyaiba. Magához szorítja tömött szatyrát.

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyvárad) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: Tündérálmom (gyermekversek, Holnap Kulturális Egyesület, RMDSZ és Partium Alapítvány, 2020). Fenti prózája részlet a Mámikák szűzmáriái c. kisregényéből (2009, Mákvirág kiadó).

Ma jó napja volt. Sok maradékot összeharcsolt, meg finom cigit. Hangosan motyog. Birkózik a széllel. Végigdöcög a Kis Samu utcán, és befordul a Cuza Vodára. Pár méter után megáll. Áll mozdulatlanul. Olyan, mint egy összehordott földkupac. Fekete pelyhekben kavargó a korom. Rátelepszik világos fejkendőjére. Mintha nagy, öreg katicabogár ülne a kupacon. Gyerekek szaladnak az utcán. Megállnak, és kórusban kiabálnak:

– Boszorkány, boszorkány!

Repülő kavics húz el a feje mellett. Felémelt botjával hadonászik, fenyegetőzik. A kölykök nyerítve röhögnek.

Ha megnövök, soha nem akarok szegény, beteg öregasszony lenni! Felemelek egy jókora követ, és a lurkók után küldöm.

Mami behúzza a nyakát, dohog, és jó nyokat köp maga elé. Így vezeti le a feszültséget.

– Szomorú sorsra jutottam, amióta meghalt az uram – siránkozik. – Nincs, aki megvédjen. A múltkor is fejbe vertek egy nagy kővel, azóta báránybőr sapkát veszek a kendőm alá, nehogy betörjék a fejemet...

Kiköp. Hármat egymás után. Megfogom érdes és hideg ujjait.

– Szóval azért olyan nagy a feje – mondom. – Jó lenne, ha más is tudná, mert a köpködésen kívül még azt is magára fogták, hogy vízfejű.

– Törje ki őket a nyavalya – feleli, és köhögni kezd rémesen.

Elveszem az ételhordót tőle, mert kilötyög a leves. Végre belépünk az udvarba. Az ecetfa alatt kötélén lógnak kimosott ruhái.

– Tiszta vagyok én, nézd csak meg!

Nézem. Pepita férfizakó, sötétkék pulóver, alatta nagyrozásos nyári ruha. Felemel három réteg ruhát a térde felett. Tiszta még a flanel hálóinge is a ruhák halmaza alatt, és azt hiszem, csak az az egy nem rongyos. A konyhában a spór tetején mosatlan, arrébb lécek, deszkadarabok. Az egyetlen hokedlin veder, beáztatott ruhákkal.

– Finom, jó szagú szappannal mosok – dicsekszik –, és még kölnit is teszek a vízbe, azért nem vagyok bűdös.

– Jól van – mondom –, legalább a jó szaga ellensúlyozza a nyomorát. – De jön a tél, mi lesz magával? Mert mi hamarosan másik vá-

B. MIHÁLY CSILLA

Eső után

Lassan kitáncol már a lomb közül
a napsugár, a sárga bőrrű fény,
mezítlábas gyerek csapong, örül
a kert alatti rét kövér fűvén.

Szurokhajából szél köt új csomót,
repíti, rázza, bőszen lengeti,
rá visszaint a nád, a fűzbozót,
a szárba szökkent búza s tengeri.

Előkotor zsebéből száz csodát,
van ott kavics, rugó, parittyá, drót,
a zöld esőtócsára rábocsát
és útnak indít egy papírhajót.

A pillanat, mit érez legbelül,
megismételhetetlen, egyszeri,
a hangjuk messze siklik, csendesül,
s hogy közben felnőtt, észre sem veszi.

Tücsökzene

Tücsökcirpelő éjszakában
valami régi, szép magány van
elrejtve, mintha dolga volna,
letűnt időknék titka volna.

Hallgatom egyre, űz a szándék,
ha egyszer én is dallá válnék,
vajon mi lenne rólam írva
szívekbe, égre, gyúrt papírra?

Elherdált, néma kertre leletek?
Lelkét e könnyű, nyári versnek
megérte az, ki járja földed,
ha majd a tél az ajtón zörget?

Hallgatom, s egyre inkább érzem,
hatalmas szárnyú, zengő éjben
magyar dalokra vár e század;
tücsökbarátom, játsszad, játsszad!

NÉVJEGY

B. MIHÁLY CSILLA (1977, Szatmárnémeti) a kolozsvári BBTE vallás-néprajz szakán végzett. Budapesten dolgozik tördelő-grafikusként és korrektorként, illetve szerkesztőként egy internetes irodalmi portálon. Versei nyomtatott folyóiratokban, antológiákban jelentek meg. 2016-ban a Magyar Művészeti Akadémia díjazottja lett.

rosba költözünk, apámat áthelyezték. Mit fog csinálni ezek között a lelketlen lakók között?

– Hát, ha megbetegszem, ezektől megehet a nyű, az biztos, rám sem fogják nyitni az ajtót.

Lerakom az ételhordót, és búcsúszom...

– Vigyázzon magára, és ígérje meg, hogy nem fog meghülyülni, mint Lilike. Hétfőn még utoljára elkísérem a szegénykonyhára.

Bölcsen bólogat, és hármát pök, aztán megígéri, hogy azért sem fog bedilizni, majd a komód felső fiókjából előkotor egy szentképet, megcsókolja, és áhítattal átnyújtja. Szépséges Szűz Mária van a ké-

pen, ölében a kis kövér Jézussal. Szelíden néznek rám.

Mámika, bár sajognak a lábai, kikísér, sőt barackot is ad. Persze csak a búbomra. Fene erős keze van. A kapuban még váltunk pár szót. Stráfkocsi gurul el mellettünk. Mosolyogva int felénk a kocsis:

– Szia, Csipcsirip!

– Ó, a Marci, hogy a Jóisten áldja meg minden pereputtyával együtt! – kiáltja Mámika. – Ő segít engem. Pénzt ad, meg fát is télire. Azért élek én még. Meg azért, mert szeret a Jóisten, hogy áldja meg a kisasszonykát is, és áldja meg az Úrjézus meg a Szűz Mária...

Zeneszó közönség- és saját igény szerint

A lemezlovasként fordított disc jockey a legújabb korban divatossá vált foglalkozások egyike. Sokan inkább szórakozásnak tartják, holott nemcsak alapos tudást és felkészültséget igényel, de sokszor nagyon kimerítő is lehet. Mondom mindezt diszkóba nem járó, abszolút kívülállóként. Épp ezért fordultam egyik kedves volt tanítványomhoz, hogy megkérjem, igazítson el mesterségének vadonában.

Mindenekelőtt azt kérdeztem **Lajcsák Zoltántól**, ő hogyan fogalmazza meg választott és jó pár éve gyakorolt szakmáját.

– Ceremóniamesterként, aminek angol rövidítése, az MC (Master of Ceremony) az én nevem mellett is szerepel, de gyakran jelenik meg a DJ-vel együtt. Ebből is látszik, hogy a lemezlovas elfoglaltság nagyon hamar nagyot változott, és folyamatosan bővül is a szerepköre. A ceremóniamester tehát nem egyszerűen váltogatja a kívánt vagy ajánlott zeneszámokat, hanem ő hangolja a közönséget, énekelteve fokozza a hangulatot.

Fotók: magánarchívum

– Emlékszik-e a kezdetekre, amikor elhatározta, hogy a könnyűzenének, a diszkóhangulatnak fogja szentelni magát?

– Hogyne emlékeznék: tizenkét éves korom körül történt, amikor még csak hallgattam a rádióban a zenét, és beleszerettem A hattyúk tava meséjébe, illetve Csajkovszkij zenéjébe. Rongyosra hallgattam, egyszerűen nem tudtam abbahagyni. De hallgattam mást is, szerettem mindent, amit a Partium Rádió játszott. Egy alkalommal felhívott egy barátom, nem tudnék-e egy szponzort a rádió *Clubbers Night* című szórakoztató műsora számára, és ugyanez a barát szólta, hogy meghallgatás lesz a rádiónál, próbálkozzam én is. Egy cikket kellett felolvasnom három percig folyamatosan. Másfél perc után már nagyon izgultam, de sikerült bejutnom. Az első műsorem a *Latino* volt, latin zenét játszottunk, de kitaláltuk, hogy lehessen üzeneteket is küldeni, azokat beolvastam, és fokozatosan feljutottam a reggeli műsor vezetéséig. *Indul a mandula* volt a műsor címe, sok DJ hallgatta, és kezdtek hívni, hogy az ő műsoraikban is beszéljek. Megtanítottak DJ-skedni: Lovas Norbert (DJ White), Molnár Attila (DJ Prody), Sándor Dávid (DJ Evga) és Varga Tarsoly Roland (DJ Preda) – én pedig lettem MC Lajcsák. Tizenegy évig állandó jelleggel voltam a Partium Rádiónál, majd egy évet a Plusz FM-nél. Sajnos, mint minden szakmában, a miénkben is adódtak nézeteltérések, és tizenkét év után a rádiótól átmentem a Digihez, vagyis az RCS & RDS-hez. Vizsga után lettem diszpécser, én adom ki a munkát a csapatoknak, de őszintén szólva nagyon hiányzott a rádiózás, hiányzik most is, úgy látszik, megmarad örök szerelemnek.

– Mikor kezdett el dolgozni a diszkókban, klubokban?

– Először a Sevenbe kerültünk az említett barátommal, majd a Downtownba, 2014 óta pedig folyamatosan a Gekko Pubban vagyok. A Gekkót a második családomnak érzem. Egyébként a klubozást nagyon jól lehet más munkákkal párhuzamosan is végezni. Eleinte

Munka közben
MC Lajcsák

egy kicsit furcsa volt a rádióhoz képest, ahol legfőképpen elképzeltem, mennyien hallgatják most az általam közvetített üzeneteket, de a klubban ott van előttem a közönség. Mindig felmerül, vajon mire hogyan reagálnak. Hiába, emberekkel dolgozni az egyik legnehezebb, igaz, ugyanakkor a legszebb is. Kaptam sok ajánlatot, de a Gekkót nem hagyom ott, ez biztos.

– Szoktak-e Nagyváradon kívül, más helyiségekbe járni zenélni?

– Város- és falunapokon zenéltünk máshol is, de ez már nem vonz. Jártunk Szatmáron, Zilahon, Székelyhídon, de a legjobban Mihályfalván éreztem magam, az ottani Fehér diszkóban.

– Jelenlegi munkahelyén van-e lehetőség szakmai fejlődésre?

– Van, hogyan. Vizsgákkal lehet följebb és följebb jutni, van is rá kilátás, és alkalomadtán meg is fogom próbálni.

– Ha egy pályakezdő fiatal kérne tanácsot, nyugodt lelkiismerettel ajánlaná-e a saját szakmáját?

– Érdekes dolgok történnek a mi szakmánk körül, ugyanis ma már bárki mondhatja magáról, hogy DJ, akár egy sikeres házi-buli után is. Csakhogy ezt a státust ki kell érdemelni, fel kell mutatni valami konkrét eredményt, hiszen meg kell próbálni megadni a közönségnek, amit éppen akkor elvár. Ők jönnek a mi klubunkba, valószínűleg azért, mert tőlünk várnak megfelelő műsort. Ezért kell a legjobb formát hoznunk mindig, mert különben elszoknak tőlünk, mennek máshová. A klubok a zenétől és a bárosoktól függenek. Ajánlani mindenképpen ajánlanám a lemezlovasságot, mert nagyon szép szakma. Elégképpen költséges is, különösen, ha saját felszereléssel akar valaki zenélni. Amikor leérettségiztem, még én sem tudtam pontosan, mit is akarok, de az egyetem után – gazdasági menedzsmentet végeztem – már biztos voltam a választásomban. És elmondhatom, hogy teljes mértékben meg vagyok elégedve, hisz mindig szerettem magam körül a nyüzsgést, s ezt most megkapom. De nem könnyű szakma, hisz naprakésznek kell lennünk a zenéssel, intézni az engedélykötelezettséget. Ezt esetemben a klub fizeti, hisz az alkalmazottja vagyok, de kezdetben volt olyan is, hogy nekünk kellett fizetnünk. Aki nem jártas a mi szakmánkban, nem is tudja, hogy neves DJ-ktől is lehet zenéket venni, vagyis a sikerhez kell a befektetés. Rengeteg esküvőre hívtak, de az nem az én igazi világom, hallgatni meghallgatom az ilyen rendezvények zenei anyagát, de játszani nem játszánék el bármilyen rendelést.

Molnár Judit

A HÓNAP ZENESZERZŐJE

Az antik impresszionista

1879. július 9-én született Bolognában **Ottorino Respighi** (megh. 1936. ápr. 18.), a XX. századi nagyzenekari hangzás olasz megújítója, régi korok itáliai zenéjének feltámasztója.

Ottorino Respighi olyan korszakban élt és alkotott, amikor az olasz zene már végképp megérett egy időszaki megújulásra, hogy az opera bő századnyi (XIX.) egyeduralmából visszataláljon szerteágazó hangszeres és vokális gyökereihez. Respighi mindenkor kutatta a romantika előtti olasz zenei értékek felhasználási lehetőségeit. A gregorián éneket, a reneszánsz és preklasszikus műfajokat, formákat igyekezett friss lehelettel aktuálissá tenni, tematikáiban pedig gyakorta visszanyúlt a latin kultúra kezdeteihez is. Ezzel együtt hatottak rá a kortárs nagyok: Rimszkij-Korszakovtól a hangszerelés mesebelivé tételének mesteri művészetét sajátította el ifjúkori tanulmányai során Szentpétervárott, impresszionista nagyzenekari színvilága pedig Debussy merészségével vagy Ravel aprólékosságával fűszerezve egyedien mediterrán napfényes szikrázású.

A zenekari és kamarazenei műfajok olasz dallamszeretetét megőrző újratelendítésével párhuzamosan a vokális és színpadi zene komponálása is végigkísérte alkotói pályáját, számos dal, öt balett, nyolc opera született tollából – Claudio Guastalla volt hűséges librettistája és életre szóló barátja. Foglalkoztatta a modális harmóniarendszer újrahasznosíthatósága, ennek példái a *Gregorián hegedűverseny*, a *Mixolíd zongoraverseny*, a *Dór vonósnégyes* is. Respighi vizuális élményanyagokat mestersen tudott zenei érzésekbe önteni, a hangfestés mestere volt: pl. *Három Botticelli-kép*, *Templomablakok* vagy a kétségtelenül legmaradandóbb, legismertebb nagy *Triptichon: Róma kútjai, Róma fenyői, Római ünnepek*. Sajnos Mussolini különösen szerette ez utóbbi nagyszabású zenekari műveket, szegény ártatlan Respighi híre ezt még életében bánta, számos intrika, gáncsoskodás érte hazájában és külföldön egyaránt mindössze azért, mert rossz politikai időkben éppen

ott élt és alkotott, ahol. De zenéje főként korai halála után (56 évesen), illetve a II. világháborút követően talán még inkább megszenvedte a cenzúrát paradox módon szülőföldjén és a „nem baráti” államokban egyaránt. Respighi semmilyen pártnak vagy zenei szervezetnek nem volt a tagja, leszámítva, hogy beválasztották az Olasz Akadémiába anélkül, hogy ezt valaha kérte volna – ezzel a konkurens jelölt Mascagni lett ráadásként az ellensége. Respighi pártatlanságától függetlenül évtizedeken át bántották azzal, hogy fasiszta szimpatizáns, még az ismertén karakán Toscaninival ápolt híres barátsága és gyümölcsöző szakmai kapcsolata is majdnem felbomlott emiatt.

A Róma ihlette *Triptichon*ról szólva – melyből legalább kettő (a kutak és a fenyők) máig világszerte a legjátszottabb alkotása – szinte hihetetlen, hogy ilyen sugárzó remekműveket írt valaki arról a városról, amelytől egész életében idegenkedett, sőt fiatalon a neurózisig menően irtózott, nem bírva a felfokozott nyüzsgést, folyton menekülést keresve a vidéki alkotói magányban. Mindig honvágya volt szülőhelye, Bologna iránt, viszont szakmailag egyedül az olasz főváros nyújthatott neki megfelelő környezetet. A mindennapi kenyerét épphogy biztosító Santa Cecilia akadémiai zeneszerzéstanári állása mellett Rómában tudott igazán kibontakozni nemzetközi hírneve, hiszen itt fordultak meg a világ művészeti, zenei életének kulcsfigurái, s itt alakult ki bibliofil kozmopolita személyisége is.

Respighi nemcsak nyelveket tanult folyamatosan, de hangszerek sokaságán játszani is tudott. Eredetileg kiváló hegedűs volt, majd kényszerűségből ugyanolyan kiváló zenekari brácsa-szólamvezető lett. Zeneszerzés-tanítványainak kompozícióiban például rögtön felismerte a játszhatatlansági hibát bármilyen instrumentumon, de karmesterként is nagy tiszteletnek örvendett, mert ha bárki elégedetlenkedett is a zenekarból, hogy valamit nem lehet lejátszani, azonnal szemléltette az adott hangszeren a reklamált passzust.

Respighi rajongott a művészetekért, beutazta egész Itáliát, hogy lássa képzőművészeki alkotásait, műemlék épületeit, múzeumait,

Ottorino Respighi
(1936, Archivio
Storico Ricordi)

ókori romjait. Ugyanez a kíváncsiság külföldi koncertkörútjait is végigkísérte. Passziója volt gyűjteni mindenfélét, ami antik – régi kották, könyvek után búvárkodott, és saját maga is foglalkozott könyvkötéssel, könyvrestaurálással. De hangolta saját zongoráit is. Rajongott a természetért.

Belső szabadságából és igazságszeretetéből adódóan nem szívelte a kötöttségeket, az álhierarchiát, például összesen két évig bírta ki a Santa Cecilia igazgatói kinevezését is. A magánéletben minden gyakorlati dolgot felesége, Elsa intézett, ő volt a titkárnő, a könyvelő, az impresszárió, ő szűrte ki a kellemetlen ismerősöket és a rossz híreket, hogy Ottorino mindenkor nyugodtan alkothasson, hiszen Respighi még a legalapvetőbb hétköznapi cikkeket is képtelen volt egymaga megvásárolni. Elsa maga is tehetséges zeneszerző, zongoraművész és énekes volt, de életét teljesen a Messternek szentelte és rendelte alá.

Respighinek már legkorábbi évei is különösen kezdődtek a környezetére vonatkozó vizuális-lelki érzékenységének hatására. Zsenge gyermekkorától ugyanis hisztérikus állapotba került a fekete szín láttán, olyannyira, hogy édesanyja még egy fekete ruhadarabot sem vehetett fel a kis Nino jelenlétében, aki ekkor még nem is sejtette, hogy őelőtte egy ki-

lencesztendősen meghalt bátyja hagyott mély gyászt a családban. Respighi felnőtt korára hét, egyesek szerint kilenc nyelven beszélt folyékonyan, és legalább ugyanennyit tanulmányozott még, 5000 kötetes könyvtára volt az 1930-as évek elejére, tanulmányozta a filozófiát az ókori görögöktől a kortárs irányzatokig csakúgy, mint a világvallásokat, a történelmet, az ókori civilizációkat (a távol-keletieket, a hébert, az egyiptomit is), a természettudományokat. Ennek ellenére Ottorino kötődött a különféle babonákhoz és az ezotériához is. Zenéinek számos világsikerű premierje, sőt házasságkötésének dátuma is igazolta, hogy az általa oly nagyon kedvelt 13-as szám mindig szerencsét hozott neki, szemben a 17-essel, amitől rettegett. Respighinek különös tehetsége volt az úgynevezett kontrollált elalváshoz is. Bármikor képes volt gyorsan álomba merülni egy meghatározott időtartamra, aztán kipihenten ébredve folytatta a munkát, ráadásul iránytűvel ellenőrizte, hogy lehetőleg mindig észak-déli irányban pihenjen le. Az e világi, fizikai halálhoz való viszonya fóbiaszerű volt; Ottorino sosem látogatta meg oly végtelenül szeretett édesanyja sírját, pedig utolsó szavai egyikével még halálos ágyán is anyját szólította – beszéli el felesége, Elsa. Respighi hosszú hónapok szenvedése utáni halálának vélhető oka egy gennyes fogától vagy a gyulladt toroktól származó vérmérgezés okozta bakteriális endokarditisz – a korabeli diagnózis szerint.

Itália nagyvárosaiban (Róma, Milánó, Torino, Firenze, Bologna stb.) már fiatalon nagy sikereket aratott, de igazán a *Róma kútjaival* (1916) vette kezdetét karrierje. Ettől kezdve az egész világ nyitva állt előtte. Nagy szerepe volt ebben két kortárs karmesternek is, nagyszerű barátainak, Arturo Toscanininek és Willem Mengelbergnek, nekik köszönhetően külföldre, például az USA-ba is azonnal eljutottak művei. A szakmaival együtt magánéletében is kedvező fordulat állt be, amikor 1919-ben feleségül vette tehetséges zeneszerzés-tanítványát, Elsa Olivieri Sangiacomót. Évekkel korábban volt Respighinek egy felbontott eljegyzése, és azóta került mindenféle kötődést. Elsa szerelme gyógyította ki Ottorinót Rómából, és elviselte azt is, hogy férje egész életében idegenkedett a gyermekvállalástól. Elsa 102 évesen, 1996-ban halt meg, hat év tizeddel élte túl férjét, és életben tartotta, tovább ápolta annak hagyatékát.

(folytatás a következő oldalon)

Az antik impresszionista

(folytatás az előző oldalról)

A gyakran baráti művészkörökben, összejöveteleken mozgó, sokat turnézó, fellépő világpolgár, művelt, sok nyelven és jól kommunikáló, kifinomult, nyitottnak mutakozó Respighi valójában mindig vágyott a visszavonult alkotói csendre, vidéki nyugalomra, a természet hangjaira; talán ezért fordult zenei kutatásaiban is régi korok halkán szunnyadó értékei felé (*Antik áriák és táncok* – három szvit, Monteverdi *Orfeójának* felújítása a Scala számára stb.). Karakteres arcvonásait jellegzetes művészhajviselettel is kiemelte, hogy szándékosan Beethoven-szerű megjelenést sugalljon – gyakran mulatott jól azon, amikor ezt mások is konstataáltak.

Az ifjú Respighi Berlinben hosszabb ideig zongorakísérő volt, amit egyébként szívből utált, s csak utólag áldotta, hogy mennyi korrepetitori, énekesi tapasztalatot szerzett ott későbbi operái megírásához. Az 1920-as évekre hihetetlenül népszerű lett német földön is zenéje. A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány találkozási kortársakkal. Berlin: 1908 – Nikisch Artúr, Bruch, Busoni, Kreisler, Caruso, Paderewski, Bruno Walter; 1926 – az ekkortájt debütáló Vladimir Horowitz; 1933 – Einstein, akit meglep Respighi tájékozottsága a fizika aktualitásaiban. Korai római találkozások: Fokin, Nyizinszkij, Gyagilev, Sztravinszkij, Isadora Duncan. Gyümölcsöző volt alkotói kapcsolata az Orosz Balett társulatával, Gyagilevnek köszönheti azt is, hogy Londonban nagy sikere lett (*A varázsbolt*), bár később úgy alakult pályája, hogy személyes jelenlétével sosem robbant be az angol zenei életbe. További római találkozások: Reiner Frigyes, Cassadó, Iturbi, Serkin, Puccini (kölcönösen nagyra becsülték egymás muzsikáját), a 82 esztendő Szent-Saëns, Arthur Honegger stb. Bécs, 1921: Alma Mahler, Franz Werfel, Richard Strauss (őt nem kedvelte Respighi, pedig a német csak praktikus tanácsot adott: „Vigyázzon a kiadókkal, fizessék meg jól zenéjét!”). Párizs, 1925: Manuel de Falla, Serge Koussevitzky (Bostoni Szimfonikusok). Csehszlovákia, 1926: Schönberg, Josef Suk. Rahmanyinovot személyesen nem ismerte, de az orosz levélben (1930) kérte fel Respighit,

hogy hangszereljen meg néhány darabot az *Études-tableaux* ciklusból.

Párizs, 1925: a Steinway amerikai képviselője, Ernest Urchs meghívja egy USA-beli turnéra a következő évadra. A hosszú óceáni hajóúton Ottorino sokat szidta Kolumbuszt, amiért felfedezte ezt a kontinenst – emlékezik vissza Elsa –, de aztán az USA-ban óriási a fogadtatása és a publicitása, a leghíresebb zenekarokkal dolgozhat. Észak-Amerikában még két alkalommal turnézik a keleti parton (1927, 1928), és egy hollywoodi vakáció után San Franciscóban is óriási sikert arat zenéje. Toscanini a következőkben is folyamatosan műsoron tartja Respighi műveit New Yorkban, és a Metben is tarolnak operái. 1935-ben még utoljára a Hollywood Bowl hívja vissza az USA-ba, de ekkor egészségi állapota miatt már képtelen elvállalni bármit is. Dél-Amerikában négy alkalommal turnézott: Brazília 1927, 1928, Argentína 1929, 1934 (Uruguay is). A Mengelberg által szervezett Respighi-fesztiválon egész Hollandia ünnepli (1926), hasonlóan Belgium is (1931). Egy amszterdami fotó őrzi a tényt, hogy Sztravinszkij és Respighi közül utóbbi volt a „nagyobb” zeneszerző (174 cm), szemben az orosz (163). 1933, Ainola: Sibeliusszal köt barátságot.

Nincs hely a sikerek és különös találkozásokról további sorának, ezért végül megemlékezünk Respighi életének néhány magyar vonatkozásáról. Két magyar zeneszerzés-tanítványa is volt Rómában (1930): Farkas Ferenc és Tóth Dénes. Vecsey Ferenc Respighi *h-moll hegedűszonátájának* egyik elkötelezett tolmácsolója volt. 1925. november 9-én a Budapesti Filharmóniai Társaságnál vezényli saját műveit. 1926 karácsonyán Bartók és Kodály Respighi római lakásának vendégei. 1934-ben a Liszt Ferenc Zeneakadémia tiszteletbeli professzorává választják. 1935-ben a Magyar Királyi Operaház bemutatja *A láng* című operáját, rendező Oláh Gusztáv – 32 előadást ért meg, illetve a budapesti társulattal egy firenzei (1938) és egy milánói (1940, Scala) vendégjátékot. És egy kuriózum, pletyka a végére: Róma szökökútjainak hangjaira állítólag egy csinos, szőke fiatal lettországi lánytestvérpár hatására figyelt fel az ifjú Ottorino.

Tóth Gábor

Adalékok az 1942-es, jubileumi Szent László-év eseményeihez (1.)

Szent László király történelmünk egyik legnevezetesebb és legnagyobb személyisége. Nagyvárad az évszázadok során mindig szentként és égi pártfogójaként tekintett I. László királyra. Őt ismeri el a város a biharvári püspökség Váradra telepítőjének, a váradi püspökség szervezőjének, ezáltal városalapítójának.

Nemcsak életében volt I. Lászlónak kedvelt helye Várad, hanem úgy döntött, hogy halála után itt akar nyugodni is. Sírjához királyok, királyi rokonok, külföldi uralkodók, hívek ezrei zarándokoltak az évszázadok során. Ezen a helyen születtek emléke körül a legendák és

szent énekek. Mindezek szerint a „Szent László városa” elnevezés azt jelenti, hogy a település a király emlékével mély kapcsolatot teremtetett, így a város minden időben a Szent Lászlóé, ez pedig örökre így marad. Nagyváradon a szent királyra való emlékezés a váradi magyarság körében sohasem szűnt meg, az iránta való érdeklődés soha nem csökkent.

A város utoljára 1892-ben hódolt nagyszabású ünnepekkel Szent Lászlónak. Abban az évben volt szentté avatásának hétszázadik évfordulója. Ez az évforduló egybeesett a török hadak 1692-ben történt kiűzésének kétszázadik évfordulójával. Mi sem természetesebb tehát, mint hogy újabb ötven év múlva, 1942-ben nagyszabású ünnepeket rendezett az 1940-ben ismét a Szent Korona fennhatósága alá került Nagyvárad. A két ünnepség között azonban, 1914-ben, érdekes változás történt a váradi latin szertartású püspökség életében, ami érintette Szent László kultuszát is.

Az egyházmegyét az 1914. április 2-án kiadott IV. számú püspökségi körlevélben tájékoztatta gróf Széchényi Miklós püspök, hogy a római Sacra Rituum Congregatio 1914. január 16-án jóváhagyta a nagyváradi egyházmegye új naptárát, a Calendarium Perpetuumot. A naptár Szent László emlékének megünneplésére az addigi június 27. helyett új, változó napot jelölt ki. A változásról a következőket mondja a püspök említett körlevele: „Új ebben a naptárban a Szent László király ünnepének az áthelyezése a húsvét utáni harmadik vasárnapot követő csütörtökre. Sajnálattal látam ugyanis, hogy Szent László emlékét nem ülhettük megillető módon június 27. napján, amit a munkaidő, a hatóságok távolmaradása, az iskolai ifjúság hazaszéledése idézett elő; pedig Szent Lászlót, mint a legideálisabb magyar királyt; mint a vitézség, az igazságszeretet és

(folytatás a következő oldalon)

Az ünnepi hetet hirdető egyik plakát

Adalékok az 1942-es, jubileumi Szent László-év...

(folytatás az előző oldalról)

életszentség személyesítőjét; mint a nagyváradi püspökségnek és káptalannak az alapítóját, aki annyi szeretettel vonzódott az általa alapított Nagy-Várad városához, hogy ezt választotta ki még testének nyugvó helyéül is; ezt a Szent Lászlót úgy kell ünnepelnünk, hogy abban a hatóságok, iskolák és egyes emberek a keresztény-katolikus és magyar lélek nemes büszkeségével és örömeivel osztozzanak. A fő-tisztelendő Székeskáptalanom meghallgatása után tehát azt kértem az Apostoli Szentszéktől, hogy szent alapítónknak és az egyházmegyém pártfogójának ünnepét olyan időben tarthassuk, amikor a magyar társadalomnak minden tagja bevonható az ünneplésbe, és az Apostoli Szentszék úgy rendelkezett, hogy az ünnepet pro choro a húsvét utáni harmadik vasárnapot követő csütörtökre tette: pro foro pedig a húsvét utáni IV. vasárnapon fog az megtartatni és Nagyváradon a X. Pius pápa Özszentségétől 1905. május 30. napján engedélyezett teljes búcsú – a megtartandók megtartása mellett – szintén a húsvét utáni negyedik vasárnapon nyerhető el. Emellett megmarad június 27. napján is a régi Szent László nap, Depositio S. Ladislai néven, de minden ünnepi jelleg nélkül.”

Ez igen fontos tény Szent László királyunk tiszteletének történetéhez. Az eseménynap-tár nemcsak magyar időben volt érvényes, hanem a román időben is, egész pontosan 1938-ig, amikor a román hatóságok nyomására a váradi egyházmegyének vissza kellett térnie a június 27-i ünnepelés korábbi rendszerére, de ez a kényszerhelyzet nem tartott so-kaig.

A román uralom alatt eltöltött több mint húsz év mély nyomot hagyott a város magyar lakosságának életében, így a közvélemény kedvezően reagált arra, hogy példaképét, a városalapító királyt ünnepségek sorozatával köszöntse. Mi sem volt természetesebb tehát, mint hogy az 1940. szeptember 6-án felszabadult város vezetése és az egyház képviselői alig várják az első adandó alkalmat, hogy végre szabadon megünnepeljék Szent Lászlót. Az alkalom pedig 1942-ben adódott, a szenté avatás 750. évfordulóján. Ekkor az egyházmegye ismét a húsvét utáni negyedik vasárnapra – május hó 11. napjára – tűzhette ki a

püspöki szentmisét és az ereklyés Szent László-körmenetet.

A Szent László-hét alatt, 1942. május 5-én gyűlést tartott a római katolikus egyháztanács. A gyűlésen elhatározták, Szent László királyt az egyházmegye is megünnepeli. A gyűlésről készült jegyzőkönyv 5. pontjában rögzítették, hogy dr. Lestyán Endre elnök közlése szerint május 8-án, 9-én és 10-én a székesegyházban triduum lesz, 11-én, vasárnap pedig szentmise és körmenet. Rögzítették azt is, hogy Krüger Jenő egyháztanácsi tag a következő indítványt terjesztette be: „A nagyváradi római katolikus egyházközség annak örömeire és emlékeztére, hogy Szent László király ünnepét a román megszállástól Isten és e nagy király segítségével való felszabadulás után első ízben ismét magyar zászlók alatt nyilvánosan ünnepelheti, azzal a javaslatlall és kérelemmel fordul Nagyvárad törvényhatósági joggal felruházott városi törvényhatóságához és közönségéhez: határozza el, hogy Szent László király, Nagyvárad alapítója és védőszentje emlékére a városnak erre legalkalmasabbnak talált helyére, a szent király és városalapító di-csőségéhez méltó lovas szobrot emel.”

Ezenkívül az is megfogalmazódik az indítványban, hogy mivel a püspökség és a káptalan a rendelkezésére álló eszközöket kicsinek tartja a szent király emlékéhez méltó szobor állításához, és mivel a szobor nemcsak az egyház intézményének, hanem a városnak a hódolatát és háláját is ki kell hogy fejezze, módot kell adni arra, hogy mindenki hozzájárulhasson – ha csak fillérekkel is – a szobor költségeihez. „Ezért tisztelettel azt javasoljuk, hogy Szent László Szoborbizottság is alakíttassék, mely ne korlátoztassék a város területére – Szent László egyházmegyéjének minden egyházközsége is részt kíván venni a mozgalomban, s valószínű, hogy az ország többi törvényhatóságai, községei és egyházai is hozzá fognak járulni ahhoz, hogy az emlékmű ne csak a városnak, hanem az országnak is örökértékű műkincse legyen.”

Mint tudjuk, új Szent László-szobrot nem állítottak városunkban sem akkor, sem azóta. De lássuk, mi is történt 1942 májusának második hetében, az ünnepségek során.

Az 1942-es Szent László-hét ünnepségeinek szervezőbizottsága már 1941. december 18-án megtartotta első ülését. Ezen elhatároz-

Emlékérmek is
verettek
a jubileumi hét
rendezvényeire

ták, hogy mind egyházi, mind tudományos, társadalmi és sportesemények és fotókiállítás gazdagítják majd az ünnepségsorozatot, s az eseményekre plakátok fogják felhívni az ország figyelmét. A plakátok megtervezésére pályázatot hirdettek. Azt is tervbe vették, hogy a Magyar Film Irodával leforgatnak egy Nagyváradról szóló városismertető filmet. Felvetődött az a gondolat is, hogy a Magyar Városok Országos Szövetsége a Szent László-hét valamelyik napján tartsa meg vándorgyűlését városunkban.

Az előkészítő bizottság a következőkből állt: elnök Medvigy Ferenc törvényhatósági bizottsági tag; a művészeti bizottság elnöke dr. Daló Gyula tanácsnok; tagjai dr. Krüger Jenő ügyvédi kamarai elnök, dr. Bánáss László kanonok, a Szigligeti Színház és a mozgóképszínházak igazgatói, valamint a Szigligeti Társaság elnöksége. A sportbizottság Ajtay Gyula elnökle alatt az összes sportegylet vezetőiből alakult meg. A gazdasági bizottság elnöke dr. Olasz Vilmos kereskedelmi és iparkamarai főtitkár lett, és tagjai voltak a gazdasági érdekeltségek vezetői.

December 19-én vitéz Kálmán Imre ezredes, a 25. honvéd gyalogezred parancsnoka ismertette a város polgármesterével, dr. Soós Istvánnal, hogy József királyi herceg kilátásba helyezte megjelenését a váradi háziezred zászlóavatási ünnepségén, Augusztai királyi hercegnével együtt, aki elvállalta a zászlóanyai tisztséget is. Arra kérte a polgármestert és a szervezőbizottságot, hogy emeljék be ezt az eseményt a Szent László-hét rendezvényei közé. Ez meg is történt, és ezt az alkalmat jelelték ki arra is, hogy József főherceg ajándékát, Bihari Sándor monumentális képének

első, kidolgozott változatát – amely Zsigmond királynak és Ulászló lengyel királynak a Szent László sírjánál való találkozását ábrázolja – a polgármester átvegye Nagyvárad városa számára.

Az elkövetkező időkben egyre több kedvező válasz érkezett a szervezőbizottsághoz a részvételre felkért szervezetektől és intézményektől. Amint már azt fentebb írtuk, a Nagyvárad Római Katolikus Egyházmegye hivatalosan is bejelentette egy püspökségi körlevélben, hogy Nagyvárad, Szent László városa a nagy király emlékének megünneplésére készül, és a húsvét utáni negyedik vasárnapkal kezdődő hét lesz a Szent László-hét, amelynek során Nagyváradra látogat a Szent Jobb is. Az egyházi programok előkészítését és megszervezését Follmann Géza főiskolai tanárra bízta a püspökség.

A bizottságban felvetették, hogy rendezni kellene egy árumintavásárt is, amelyen az ünnepi hét látogatói áttekintést kaphatnak Nagyvárad és környéke mezőgazdasági, erdészeti, bányászati, ipari és kereskedelmi életéről. Ez a kezdeményezés akkor nem valósult meg a háborús körülmények miatt. A plakátkiállításon kívül elhatározták egy fényképkkiállítás megszervezését is, a *Fotóélet* című lap rendezésében. Az ünnepi hét rendezvényei között szerepelt egy kirakatrendezési verseny is.

Olyan események is létrejöttek az ünnepi héten, amelyek nem függenek össze a jubiláris évvel, de mégis emelték annak fényét. Ilyen volt a Gábor Áron Tüzér Hadapródiskola csapatzászlajának avatása, a 25. honvéd gyalogezred zászlajának avatása, a székesfehérvári est, Tisza Kálmán szobrának felállítása, és Szacsavay Imre szobrának visszahelyezése, valamint több sportesemény is. Ezekről és a Szent Jobb nagyváradra látogatásáról, valamint a Szent László-hét más eseményeiről következő lapszámunkban találunk leírást olvasóink.

(Forrás: Szent László Év Nagyvárad 1942 Emlékalbum és a Nagyvárad című napilap korabeli lapszámai)

Farkas László

Feljegyzés Huszt váráról 1704-ből

Huszt vára a valamikori Nagy-Magyarország egyik történelmi és irodalmi szimbóluma. A mai Ukrajnában, Kárpátalján található erődítmény történetéről és egy XVIII. század eleji okirat alapján korabeli leírásáról, lakóiról, felszereltségéről oszt meg velünk érdekességeket dr. Fülöp László és dr. Barkóczy László kaposvári egyetemi oktató.

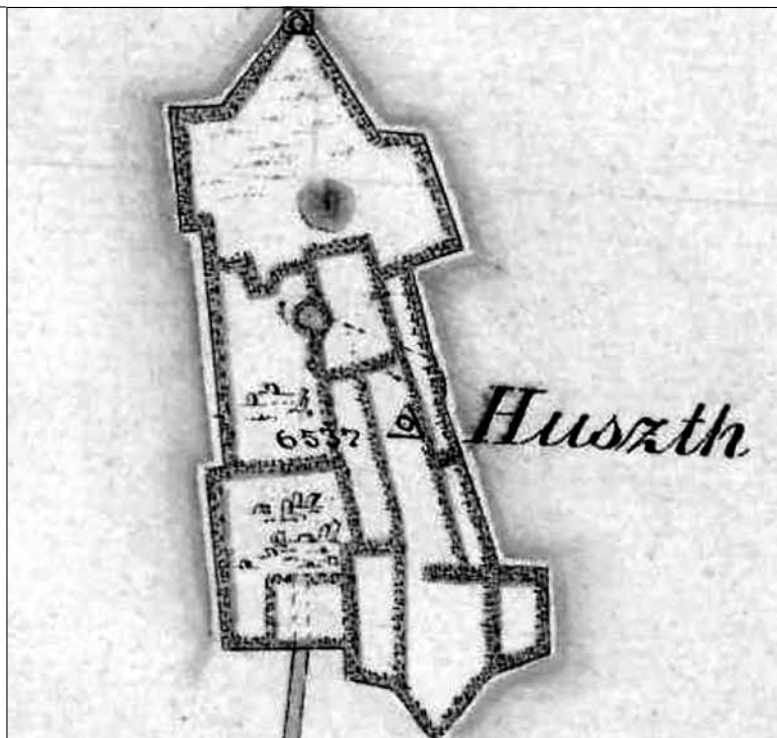
Az ország északkeleti részén található erődítmény a tengerszint felett 300, a város fölött körülbelül 150¹ méter magasan álló sziklára épült. Elhelyezkedése miatt jelentős stratégiai szerepet töltött be, innen könnyen ellenőrizték a sóbányákhoz vezető utakat. Ugyanakkor a felépítéséből adódóan a középkori Magyarország egyik legerősebb és legjelentősebb vára volt. A nagyjából észak–déli irányban elnyúló, szabálytalan alaprajzú erőd a hegy sziklához igazodott, mérete nagynak mondható, mintegy 160×70 méter területű volt.² Szerencsés volt a felépítése, a felosztása is, hisz három, egymástól függetleníthető, lezárható részből állt: az alsó, a középső és az úgynevezett felső várból. Mindebből következik, hogy három kapuja volt. A meredek útról fölérve az alsó várat egy sziklába vájt árok védte, erre felvonóhidat építettek. Hasonló megoldással volt leválasztva a felső vár is nyolc méter mély árokkal és felvonóval, csupán a középsőnél volt egy „bézáró”, azaz nyitható-csukható kapu. A három várrészt hét bástya védte, ezekből az egyik közvetlenül a bejárat közelében balról, a másik pedig közvetve őrizte az utat jobbról.

A legendák szerint az erőd első részét Szent László királyunk kezdte építtetni még 1090-ben a kunok ellen, de csak 1191-ben fejezték be. Ezt bővítették a későbbiek folyamán. A legvalószínűbb azonban az, hogy a tatárjárás után egy őr- és lakótorony képezte az építmény magvát a sziklahegy csúcsán. A mai ér-

telemben vett vár megléte valójában csak 1318 utánra tehető (más források szerint 1353). A vár alatti település, a mai Huszt városa az első, kis erődítménynél későbbi keletkezésű, csak 1329-ben említik először.³ Első és a majd őket követő lakói feltehetően a várban élőket kiszolgáló népek, jobbágyok, szolgák voltak, akik a földek megművelésével és állattartással foglalkozhattak. Ugyanúgy, mint a vár birtokeihez tartozó öt falu, Bustyaháza, Dulfalva, Iza, Száldobos és Talaborfalu~Talaborfalva⁴ népe. Bizonyára éltek köztük mesteremberek is (kőműves, ács, kőfaragó, kovács, kerékgyártó stb.), akik szükség esetén följártak a várba dolgozni.

A Wikipédia⁵ szerint a Tisza valamikor közvetlenül a hegy lábánál folyt, és vízszerezés céljából a folyóhoz egy alagutat építettek a várból. A vízre egy ilyen magasan elhelyezkedő várban nagy szükség volt. A fellelővárban vájtak egy 74 méter mély kutat, nem messze tőle ciszternákat készítettek az esővíz felfogására, azonban ezeknek a vize csak tisztálkodásra, mosásra, a kúté esetleg főzésre volt alkalmas, inni bizonyára nem. Ennek ellenére az előbb említett alagút, elképzelhető, hogy csak legenda, hisz szinte minden várunkhoz kapcsolódtak az alagutak hasonló regéi. Az ivóvizet valószínűleg szekereken, hordókban hordták föl a várba a környező településekről.

Huszt vára a magyar királysághoz tartozott 1526-ig, Mohács után viszont Erdély része lett. 1704-ben II. Rákóczi Ferenc volt a fejedelem, és ekkor az ő kérésére, pontosabban „parancsolatjából” az akkori vicekapitány, Buday Zsigmond elkészíttette a vár részletes bemutatását és leírását.⁶ Az okirat 1704. március 7-én kelt a saját keze írásával, és azt ellátta, hitelesítette piros gyűrűpecsétjével. Ennek a dokumentumnak a felhasználásával mutatjuk be az akkori vár részeit, bástyáit, beosztását, egyben egy nagyon ritka, kuriózumnak számító tulajdonnévsort, mégpedig öt ágyú nevét. Az okirat két részből áll: az első a vár leírása, a második fejezet pedig az erődítményben élő

Huszt vára a XIX. századi katonai térképen

és szolgálatot teljesítő személyzet bérét és természetbeni juttatásait sorolja föl. Ez utóbbiból megismerhetjük, hogy abban a korban az ott élők mit ettek, milyen terményekből készíthették ételeiket.

Magáról a várról már többen írtak, egyesek utólag el is készítették annak a kiváló és szemléletes térképét, sőt, még a mozgóképes látványrajzát is, mégis végigvezetjük az olvasót Buday kissé pontatlan leírása alapján a híres erőd részein. Mielőtt mindezt megtennénk, szólnunk kell röviden a magyarban ritkán előforduló tulajdonnevekről: a bástyák és az ágyúk megnevezéséről. Az előző az építménynevek csoportjába tartozik ugyanúgy, mint a híd-, épület- és állomásnevek. Az erődítmények egyes részei, a bástyák, tornyok, várkapuk mind viselhetek egyedi nevet.⁷ Mint később olvashatjuk, ezek lehetnek személynevek, megjelölhetik a funkciójukat, méretüket, anyagukat, valamihez való hasonlóságukat stb. Az itt olvasható ágyúnevek a tárgynevek közé sorolandók, ebbe tartoznak a hajó-, hangszer-, harang-, a középkori fegyvernevek is. Ezek általában szónevek vagy átvitt (antropomorf) tulajdonnevek.⁸ Az itt olvasható öt ágyú nevéből nehéz eldönteni, hogy a kettő közül melyik csoportba sorolandók, ugyanis nem ismerjük a névadásuk indítékát, motivációját. (A magyar irodalomban Gárdonyi Géza *Egri csillagok* című regényében is olvashatunk megörökített ágyúneveket: Béka, Baba, János, Éva.)

A továbbiakban nem követjük Buday Zsigmond helyettes kapitány leírásának sorrendjét, hanem a könnyebb áttekinthetőség végett

a vár bejáratától indulunk el a fellegvárba. Az okiratban is lejegyzett tulajdonneveket dőlt betűvel jelöljük.

A hegyre menő út végén, a bejáratától balra volt a Nyári-bástya, amelynek a neve Seregij Bogdan⁹ szerint a Fellegvár nyári lakával kapcsolatos. Jobbra a „Névtelen-bástya” tulajdonképpen a felső vár tartozéka volt, elhelyezkedése miatt azonban védte a főkapu jobb oldalát is. (Megjegyezzük, hogy bizonyára volt ennek is neve, azonban egyetlen okirat sem örökölte meg azt.) A felvonóhídon át jutunk be az alsó várba. Itt kőházak találhatók, ezekben laktak a hajdúk és a hadnagy. Voltak még itt gazdasági épületek, és egy kis térről nyílt a református templom, amelyet mérete miatt inkább várkapolnának nevezhetnénk.

Ezen a szinten volt a legtöbb laktanyaépület. A leírás szerint a várőrség 100-130 főből szokott állni. Innen egy nyitható kapun át jutunk a középső várba. Itt három bástya volt: az Emberfő-bástya; középen a *Fa-bástya*, rajta a *Sólyom* nevű félfontos tarackkal;¹⁰ a harmadik pedig a *Nagyvárta-bástya* a *Sipos* nevű, tizennyolc fontos ágyúval. (A várta szavunk őrhelyet jelent.)

Buday két bástyát a helyével jelöl meg: a város felőli bástya a *Ferdinánd*, egy háromfontos ágyúcskával, és a kapu mellett, a Tisza felől egy bástya, rajta két ágyú is található: a *Filemile* és a tizennyolc fontos *Dobos* nevű. (Ezek közül egyik bizonyára a már említett Emberfő-bástya lehetett, amelyet konkrétan nem nevezett meg.) A középső várban faházak voltak, ezekben lakott a vicekapitány és a porkoláb a családjával. A kaputól balra volt a lőpormalom.

A felső várat (fellegvárat) nyolc méter mély, sziklába vájt árok határolta felvonóhíddal, tehát teljesen függetleníthető volt. Az udvar végén három oldalról bástya védte: az egyiknek a neve a fentebb már leírt *Ferdinánd*, a másodikat sajnos név szerint nem említi. Más leírások ezt Bubnói,¹¹ másképp Kisvárta-bástyának nevezik. A harmadik pedig a kettős szerepű Névtelen-bástya volt. (Érdekes, hogy a Ferdinánd nevű ágyú nem az azonos nevű bástyán található.) Itt volt a már említett kút, a ciszterna, a gabonarakár, a várőrség laktanyája és elkülönítve a lőportorony. De a legfőbb és legnagyobb helyet a félig kész kőépület, a „paloták” foglalta el – amint Buday írja. E szón valószínűleg a várkapitánynak és elő-

(folytatás a következő oldalon)

Feljegyzés Huszt váráról 1704-ből

(folytatás az előző oldalról)

➤ kelő vendégeinek emelt épületet kell értenünk, amelyben az ebédlőn kívül díszterem is lehetett, még ha nem is volt teljesen készen.

Visszatérve az ágyúk nevére: a Ferdinánd keresztnevi elnevezés, a Dobos és Sipos kapcsolható családnévhez vagy esetleg a várban élő zenészek szálláshelyéhez. De jellemezhet-e a tulajdonságát is úgy, mint a Súlyom (gyors röptű) és a Filemile, amelynek hangja kellesebb lehetett a többinél.

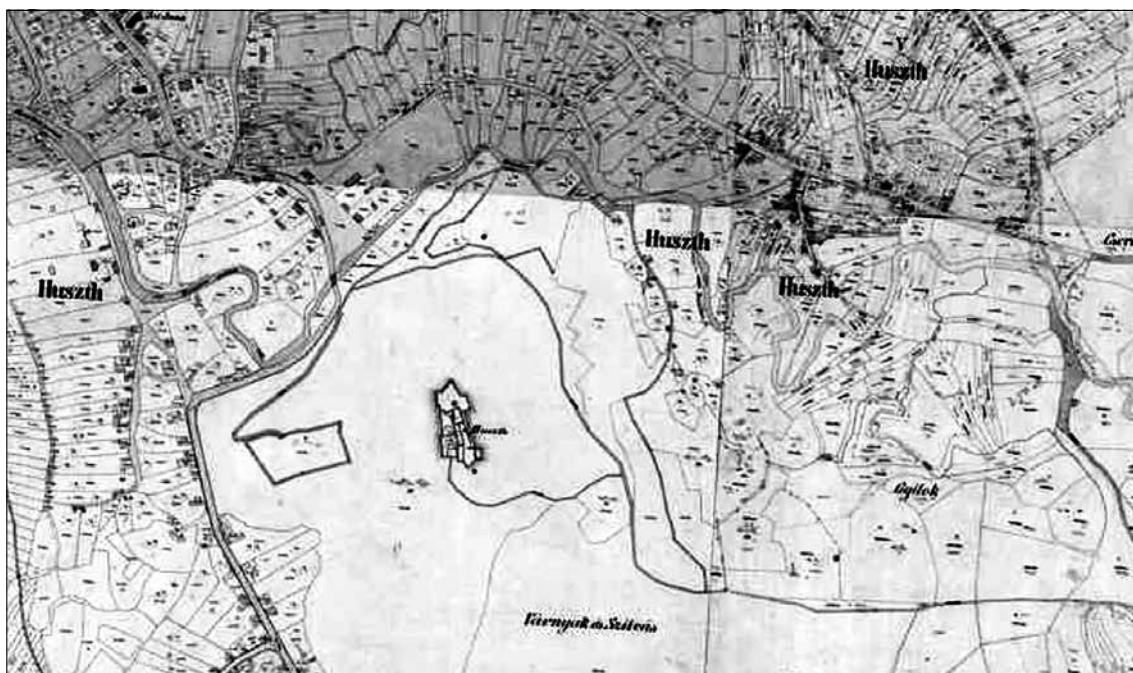
A vár leírása után Buday egy nagyon fontos megjegyzést tesz a második fejezet előtt. Ez röviden a következő: 1685-ben, amikor Kerey Márton volt az udvarbíró, Erdélyből úgy rendelkeztek, hogy Huszt várában nem kell főkapitány. Elég egy kapitányhelyettes, aki egyben ellátja az inspektori (felügyelő, a vár ellenőrzését végző személy) teendőket is. Ezért az alább felsorolt személyek között azt nem is említi. Különben ha volt is korábban főkapitány, őt az erdélyi kormányzék fizette.

Amint fentebb jeleztük, az okmány második része a várban szolgálatot teljesítő személyek fizetését és természetbeni juttatásait sorolja föl. (Kihúzza a betöltetlen tisztségek mellől, hogy miket kaphatnának, de fölso-

rolja ezeket, mintegy számítva leendő tevékenységükre.) A várbeli tisztségek betöltői: a számtartó, 12 várbeli virrasztó, disznópásztor, borjúpásztor, juhász, prédikátor, taligások és méhész. Ezek legtöbbször nem a várban, hanem a városban lakhatott. Külön csoportba szedi azokat a mesterembereket, akik csupán időszakosan dolgoztak föl a várban, és csak akkor kaptak juttatást, ezek: sörfőző, fazekasok, üvegesek, ácsok, kerékgyártók és kőfaragók, az utóbbiak Visk városából.

Pénzben a legtöbbet a kapitányhelyettes (400 Ft), az udvarbíró (120 Ft), a porkoláb (100 Ft) és az iskolamester (30 Ft) kapott, a többiek bére 4 és 12 forint között mozgott. Ők voltak: a kulcsár, a sütő, a majorbíró, a szántópallér, a kertész, a béres, a tehénpásztor, a huszti korcsmáros és négy diák. Ezek egy része szintén Huszt városában élhetett, hisz föl a hegyen sem szántóföld, sem legelő nem volt. Tehát kellett lennie a vár alatt egy vagy több, az erődítményhez tartozó majornak. A prédikátor is csak időnként mehetett föl a várba, a tanító pedig bizonyára a település iskolájában oktatta a várban élő kevés család gyermekeit.

Amint látható, a vár és a városka élete szorosan összekapcsolódhatott, mintegy kiegészítve egymást.

Huszt település az 1856–60 között végzett katonai felmérés alapján megrajzolt térképen

(<https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?layers=3%2C4&bbox=2593242.04882281%2C6134441.618092094%2C2594829.311488294%2C6135060.280289777>)

szítették egymás tevékenységét. A várban dolgozó mesterek közül a sütőt kell kiemelni. Bizonyára nem egyedül dolgozott, hanem több szolgálóval együtt, ha naponta száz-kétszáz embernek kellett kenyeret adnia. Amint a leírásból kiderül, kétféle kenyeret sütöttek: a vár rangosabb vezetői úgynevezett asztali cipót kaptak, a többiek és a katonaság pedig „köz-cipót”. Csak feltételezzük, hogy az előbbi finomabb őrlésű és több búzát tartalmazó lisztből készülhetett.

A továbbiakban elsőként a három legtöbb pénzt kapó egyén természetbeni juttatásait soroljuk föl, ahogy az okiratban szerepelnek. Az ismétlődő tételeket csak egyszer írjuk le, azok mértékét pedig csak néhányszor jelezzük. Tehát magától a kapitányhelyettestől és családjától indulva ezek a következők: bor, búza, zab, vágómarha, kövér disznó, berbécs (herélt kos), bárány (100), tyúk (100), lúd, ecet, borsó, köleskása, aszalt szilva, vaj, méz, káposzta (500 fej), lenmag, kendermag, sajt, túró, kőszó, len-cse, széna, tűzifa.

Ezek után csak azokat szerepeltetjük, amelyek náluk valamilyen oknál fogva nem fordultak elő, esetleg eltértek az általánostól. A kulcsárnak posztó, kordován csizma, báránybőr; a sütőnek saru, juhbőr; a kertésznek gyapjú; a béreseknak ökörbőr bocskornak; a majoraszszonynak szoknya, ködmön; a huszti kocsmá-

rosnak pedig egy nagyon fontos világítóeszköz, gyertya járt még.

Felvetődik az olvasóban a kérdés, hogy miért is írták meg a szerzők ezt a rövid, összefoglaló ismertetőt a már sokszor „megregélt” várról. Azért, hogy megörökítsék egy hajdani királyi város bástyáinak és öt ágyújának a nevét, amely már rég feledésbe ment, de az erdélyi-magyar történelmünk apró kis morzsája, emléke, amelyet szeretnének továbbadni több mint háromszáz év után az utókornak. Valamint bepillantást nyújtani a várnép minden napjaiba, életébe a XVIII. század elejéről.

A kapitányhelyettes már nem írhatta meg a híres vár megsemmisülését. Sorsát, pusztulását nem az ellenség támadásai, hanem egy természeti csapás okozta. 1766. július 3-án egy viharban három villámcsapás érte, az ettől keletkezett tűz elérte a lőportornyot, s az fölrobbant. És ettől az egész erődítmény – sok emberáldozatot követelve – leégett. Ezután már nem építették újra, jelenlegi maradványai, „dűledékei” az enyészeté lettek.

Dr. Fülöp László

CSc ny. főiskolai tanár, Kaposvári Egyetem

Dr. Barkóczy László

adjunktus, Szent István Egyetem,
Kaposvári Campus

JEGYZETEK

1. Más források szerint 136 méter a magassága.
2. A legtöbb helyen tévesen kelet-nyugati fekvésűnek említik. A valós alaprajzai pontos tájolással ezeken a térképeken láthatók: <https://varak.hu/latnivalo/index/1874-Huszt-Var/>
3. Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára. I.* Akadémiai Kiadó, Budapest. p. 617.
4. Deschmann Alajos: *Kárpátalja műemlékei.* Budapest, 1990. p. 165.
5. https://hu.wikipedia.org/wiki/Huszt_vár
6. Thaly Kálmán: A huszti vár leltárai 1704 és 1706-ból. *Történelmi Tár*, Budapest, 1889. p. 193–198.
Itt kell megjegyezni, hogy a cím nem pontos, ugyanis nem valódi leltárról van szó. Az 1706-ban készült rész pedig, amelyet Pap Mihály vicekapitány írt, a hiányosságokat sorolja föl, illetve azt, hogy mire lenne szüksége a várnak (puskapor, salétrom, ágyút emelő csiga, ágyúgolyók, szerszámok stb.), ezt leírásunkban mellőzzük.
7. J. Soltész Katalin: *A tulajdonnév funkciója és jelentése.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979. p. 92.
8. J. Soltész K.: i. m. p. 74–76.
9. Seregny Bogdan: Huszt vára – a századok mélyéből. *Történeti Földrajzi Közlemények*, 2018, 3–4. sz. p. 108. Véleménye és adatai több helyen eltérnek a más tanulmányokban írtaktól. Például a Névtelen bástyát a Kisvártával azonosítja. A különbségek részletes felsorolása itt nem célunk (a kút 160 m, a ciszternához vezető alagút stb.).
10. Az ágyúhoz hasonló, rövid csövű lőfegyver.
11. Szołeczyk Emese: *A huszti vár ábrázolás-történetéhez.* Folia Historica. 23/2. p. 10.

Negyvenhárom évig tanította a kisdíákokat

Nem volt véletlen a találkozásom **Németi Etelka** tanítónővel, mivel a nagyobbik unokámat oktatta az előkészítő és az első osztályban. Amikor megtudtam, hogy nyugdíjba készül, megkértem, beszéljünk el sok évtizedes pályafutásáról.

Egy júniusi délelőtt találkoztunk a nagyváradi Szacsavay Imre Általános Iskola egyik tantermében, ott, ahol Németi Etelka a lezárt 2021/22-es tanévben az elsősöket tanította. Szépen berendezett osztályterem, szép padok, a fal mellett egy szekrény sor, minden gyermek számára egy-egy fülke, ahol a dolga it tarthatja. Elsőként arra kértem a tanítónőt, meséljen az életéről:

– Tősgyökeres csillagvárosi család vagyunk, édesanyám a mai napig ott él, már a nagyszüleim is ott laktak, 1921-ben ott építettek házat. Amikor én születtem, még Zichy Mihály utca volt, most Biruinței a neve. Az általánost az akkori 6-os Számú Általános Iskolában végeztem, most Dimitrie Cantemir nevét viseli. Amikor nyolcadikban el kellett dönteni, hogy ki hol szeretne továbbtanulni, a Mogyorós líceum volt a legismertebb magyar tanintézet, mindenki oda akart menni. Az én tanítói pályafutásom a véletlennek köszönhető, mivel az osztálytársnőm nagynénje abban az időben az Orsolya óvodában volt óvónő, s nagyon szerette volna, ha a keresztlánya arra irányul. Ő mondta nekem: Hallod, Etelka, indul a magyar tanítóképző Nagyváradon, oda kellene beiratkozz, mivel te nagyon szereted a gyerekeket. Hát így indult. Nem a saját tanító nénim volt a példa számomra. Én olyan időben jártam iskolába, amikor a körmösök még mentek. A fiúk még ma is emlegetik, hogy a tanító néni végigment a padok között, és szólt: tedd ki a kezedet; nem volt olyan gyerek, aki ne kapott volna körmöst. Eleinte még nem fogalmazódott meg bennem, hogy igen, én tanító akarok lenni, de valami bekattant. Amikor szüleim délután hazajöttek a munkából, ebéd közben

mondtam nekik, mit hallottam, hogy indul a képző, és hogy én megpróbálnám.

Beszélgetőtársam arról is szólt, hogy a '70-es évek elején a Mogyorósban is volt tanítóképzés. Az ő évfolyama volt azonban az első, amely már nem ott, hanem a mai görögkatolikus líceumban kezdte a tanulást. Abban az évben egyesítették ugyanis a magyar képzőt a románnal, és behozták Belényesből a román óvónőképzőt is melléjük.

– Egy-egy osztály volt magyar nyelven minden évfolyamon. Az én évfolyamomra hét megyéből érkeztek Váradra, huszonnyolcan kezdtük, és huszonhatan fejeztük be. Azt kijelenthetem, hogy nem volt könnyű bejutni, annak örülhettem, hogy mindenki támogatott és biztatott. Az osztályfőnököm felkészítőt tartott nekem, de más tanárok támogatását is elnyertem. A magyartanárom segített, mivel a szöveges verseket is kellett mondani; énekelni kellett, ezt a zenetanárral gyakoroltam, ő eljött hozzánk, otthon volt zongoránk, és így gyakoroltunk. Aztán a sikeres felvételi után, az első évharmadban történt: éppen autóbuszban voltam, és megláttam a volt osztályfőnökömet az utcán, leszálltam, és a nyakába borultam, úgy sírtam. Ő nem tudta elképzelni, mi van velem, kérdezte, mi a baj. Azt mondtam, nem bírom, otthagytam az iskolát. Nagy szigorúság volt, vegyes tannyelvű iskola volt a képző. Volt édesapámnak egy nagyon jó barátja, aki bekerült műhelytanárnak a Mogyorós líceumba, ő egy

este eljött hozzánk, s amikor meghallottam, hol tanít, elkezdtem sírni, hogy ő a Mogyorósbán van, minden korábbi osztálytársam is ott tanul tovább, csak én nem. Ő magyarázni kezdte: te nem fogod fel, hogy mit jelent az, hogy magyar tanító lehetsz. Bejutottál, és ott akarod hagyni? Nagyon a lelkemre beszélt, úgyhogy ezután meredeken emelkedett a tanulmányi átlagom. Később ez nagyon fontos lett, mivel ezen múlt a kinevezésem. Ha eleinte nem lettem volna annyira magam alatt, akkor Nagyváradon kezdhettem volna a tanítói pályafutásomat.

– *Hol kezdett dolgozni?*

– 1979-ben végeztem, az első állomásom a Szalárd községhez tartozó Jákóhodos volt. Nap mint nap ingáztam, Váradról reggel hat óra-kor indult az autóbuszom. Emlékszem, hogy kora reggel már a paprikagyári villamosmegállóban voltam, és magamban énekelgettem: „Az első villamos már elindult felém”... Korán érkeztem a faluba, még sötét volt, villanykörte csak néhány égett az utcákon, a falu végén és egy az iskola előtt. Ameddig el nem kezdődött a tanítás, bizony nemegyszer aludtam a katedrán, de mentem biciklivel, traktorral is. Nem egyszer megtörtént, hogy eljutottam valamilyen járművel Szalárdig, onnan még három kilométer gyalog Hodosig, ha szerencsém volt, valaki felvett a járművére. Egy évig tanítottam ott. Hárman voltunk tanítók, én egy külön osztályt tanítottam, majd összevonták az osztályokat, és Hegyközsáldobágyra kerültem; ott öt évig tanítottam. De sokszor megvettem gyalog a Várad–Száldobágy utat! Már ott is összevont osztályok voltak, első-harmadik és második-negyedik. Nagyon nehéz volt. Hegyközsáldobágy Hegyközsátárhoz tartozott, a gyűlésekre oda kellett járni. Később Váradra kerültem, közben férjhez mentem. Anyósom Hegyközüjlakon volt tanítónő, tehát kollégák voltunk. Ez 1984-ben történt. Ekkor bekerültem a 8-as, ma Nicolae Bălcescu Általános Iskolába, ott dolgoztam négy évig. Ott is megszűnt a posztom, éppen a forradalom előtt. Akkor átkerültem a 14-es iskolába. Ez gyakorló iskolája volt a tanítóképzőnek. A tanintézetnek a Dacia sugárúton volt a központi épülete, de egy másik is volt, túl a vasúti hídon, ott a második utcában; én ott tanítottam, ugyancsak összevont osztályt. Egy év után az igazgató lehozott a központi épületben lévő osztályokba, mert az egyik kolléganőm áttelepült Magyarországra, a másik elment nyugdíjba, két második osztály tanító nélkül maradt. Nekem ekkor már megvolt a kettes fokoza-

tom. Akkor még volt két párhuzamos osztály a 14-esben.

Németi Etelka a tanítás mellett sok mindent elvállalt, főleg kulturális tevékenységeket, színjátszó csoportban is részt vett a gyerekekkel, Száldobágyon tánccsoporttal foglalkozott.

A korábbi 14-es – ma Dacia – iskolában 2010-ben megszűnt a magyar tagozat, s ő átkerült az egykori 9-esbe, amely korábban vegyes tannyelvű iskolaként működött, de a 2011/2012-es tanévtől Szacsvay Imre nevét viselő, önálló magyar iskolává alakult.

– Azóta itt tanítok, mintegy tizenegy éve. Ami a pedagógiai munkámat illeti, mindig igyekeztem helytállni függetlenül attól, hogy milyenek voltak a körülmények, és úgy érzem, az elmúlt 43 évben, amíg tanítottam, ez sikerült. Bárhová kerültem is, végig kellett járnom a ranglétrát. Nekem ez nagy dicsőség, és remélem, hogy a diákok, akiket tanítottam, szépen gondolnak rám, és nem úgy fognak mellettem elmenni, hogy félrefordítják a fejüket. Szerintem egy tanítónak szép elismerés, ha volt tanítványai szeretettel gondolnak rá. Amikor utolsó éves tanítóképzősök voltunk, a magyartanárnőnk elhívta Implon Irén újságíró, hogy készítsen velünk interjút, és akkor mindenkit megkérdeztek, hogy miért lett pedagógus. Az osztálytársaim általában azt mondták, hogy ez küldetés, így meg úgy, egy szolgálat. Én azt mondtam, hogy a tanító példaképe kell hogy legyen a tanítványának.

Beszélgetőtársamat a családjáról is kérdeztem. Vegyész-mérnök férje tanítócsalád gyermeke: apósa református lelkész, esperes volt, anyósa tanítónő.

– A férjem nagyon sokat segített nekem: mivel nem nagyon voltak szemléltetőeszközök, azokat a férjem családjának segítségével teremtettem elő. A férjem a Sinteza gyárban dolgozott, szépen rajzolt. Sajnos már 11 éve meghalt. Van két gyermekünk, a nagyobbik Hajdúböszörményben él, szeptemberben várjuk az unokát, most vettek ott házat. A kisebbik lányom Nagyváradon él. Gyermekeim elismertek a munkahelyükön. Azt látták, tanulták tőlünk, hogy becsületesen és odaadással kell dolgozni.

– *Hogy érzi magát most, hogy eljött az idő, amikor nyugdíjba kell vonulni?*

– Még nagyon új ez az érzés, erről még nem tudok sokat mondani. Ami azt illeti, nem kell többé annyi papírmunkát végezni, táblázatokat, jelentéseket készíteni...

Dérer Ferenc

Örömet hozó hazatérés

Toró József nagyváradi születésű, Debrecenben élő képzőművész jó néhány esztendeig meghatározó alakja volt a Tibor Ernő Galériának. Ő az alapító tagok egyike, s több évig művészeti vezetője is volt a váradi alkotói csoportnak. Június 20-án nyílt meg egyéni kiállítása a Kanonok sori pincegalériában. A festménytárlat találó elnevezésként a *Hazatérés* címet kapta.

Toró József kísérletező kedvű, új utakat kereső képzőművész. Mind grafikái, tollrajzai, szitanyomatai, mind absztrakt festményei izgalmasak, elgondolkodtatók. Családjával 2004 után települt át Debrecenbe, ott alkot és tanít, és jó szívvel emlékszik a váradi időkre. Legutóbb épp tíz esztendeje, 2012-ben volt egyéni kiállítása a Tibor Ernő Galériában (TEG), akkor grafikákat állított ki. Most, 2022-ben festményeket hozott.

Nagy örömmel várták a régi barátot a Kanonok sori pincegalériában az egykori alkotótársak és a TEG csapatának új tagjai is. Szép számú tárlatlátogató vett részt a vernisszázsón, amelyen Csathó Tőhötöm, a TEG művészeti vezetője, valamint Puskás István, Debrecen alpolgármestere méltatta a művész munkásságát. A tárlatnyitón Brugós Anikó népdalokat énekelt, Thurzó Sándor József pedig néhány klasszikus zeneművet játszott brácsán. A kiál-

Toró József és karanténképei

A TEG régebbi és jelenlegi művészeti vezetője, Toró József és Csathó Tőhötöm

lítást a TEG és a debreceni Partium Ház szervezte a Szent László Napok keretében.

Milyen érzés hazatérni? – kérdeztük a vernisszázsón Toró Józseftől. Nagyon-nagyon megható és jóleső – hangzott a felelet. Persze hiányzott néhány néhai jóbarát, akik fizikailag már nem lehetnek jelen a tárlatnyitókon. „Sokszor képzelem magam ide, a Kanonok sori galériába. Annak idején még Tempfli József váradi római katolikus megyés püspök adott helyet a csapatnak a pincegalériában. Az alakuláskor én voltam a legfiatalabb tagja a társaságnak.” Mosolyogva hozzáfűzte: „Én vagyok a keresztapa.” Merthogy Toró József ötlete volt, hogy a kis független kompánia fölvegye az egykori váradi festőművész, Tibor Ernő nevét. „Eleinte még István bácsi, Tibor Ernő fia is lejárogatott a galériába.”

Sok éve már annak, hogy Toró József életében nagy fordulat történt, és elszakadt Nagyváradtól, de még mindig része a csapatnak... 2012-ben is hazatért egy tárlat erejéig: akkor nyolcévnyi grafikai termését mutatta

Csoportkép
alkotótársakkal,
meghívottakkal

Fotó: Nyitrai Károly

A kényszerű
bezártság ihlette
festmények

be. Hogy mit jelent neki a TEG? „A legizgalmasabb emlékem a TEG-ben számomra mindig a kiállítások »fölépítése« volt. Olyankor szorítom minden alkotói energiánkat beleadtuk. Egy-egy tárlat építése mindig fantasztikusan jó érzés. A különféle rendezvények szervezése is mindig közös munka volt. Sokat köszönhetek azoknak a délutánoknak, ott váltunk igazán alkotókká. Sajnos már sokan örökre hiányoznak a csapatból...”

Természetesen a grafika mellett festéssel is foglalkozik. A mostani *Hazatérés* kollekciójába kerültek régebbi, 2004-ben, 2005-ben olajtechnikával készült munkák, valamint újabb kísérletek, egészen friss alkotások is. Most már nagyrészt akrillal dolgozik. Megtalálhatók a kiállítás anyagában a koronavírus-járvány első nagy lezárása idején készített festmények. E karanténképeken fölűnnek

korlátok, építkezéseknél látható fekete-sárga terelőszalagok, csövek, gúzsba kötő vagy ép-penséggel átmeneti megkötöttséget jelző madzagok, zsinegek. Sajátságosan ábrázolja a környezetünkben lévő dolgokat.

Toró József a cívisvárosban is megtalálta a helyét. Olykor a festészetet kicsiny időre fölteszi a szegre úgymond, és grafikákat készít. És persze a pedagógusi munka is fontos számára. Tanít a debreceni Kós Károly Művészeti Szakgimnáziumban és Kollégiumban. A cívisvárosban is kialakult egyfajta kapcsolat az ottani művészekkel. 2017 óta tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének és a Grafikusművészek Ajtosi Dürer Egyesületének. A Debreceni Képzőművész Céh Egyesületnek is tagja lett. Tanítványait több alkalommal vitte már művész táborba Sztánára. Rendszeresen részt vesz munkáival a sepsiszentgyörgyi Székelyföldi Grafikai Biennálén.

Puskás István debreceni alpolgármester méltatta mindazt az értéket, amellyel Toró József művészként és tanárként gyarapítja a cívisváros közösségét. Szólt a kompozíciók kettős üzenetéről. Egyfelől kitárulkozás a világ felé, másrészt bezártság és az otthon utáni vágyakozás. Csathó Tőhötöm szólt a kiállító művész nagyon is kiforrott, erőteljes kifejezés-világáról, finom ecsetkezeléséről és színhasználatáról, a mindenre odafigyelő ember érzékenységről, valamint a kemény döntések meghozataláról tanúskodó vonalakról, szalagokról, korlátokról.

Toró József tárlatnyitója ünnep volt. Csakugyan hazatért Váradra.

Tóth Hajnal

Nyelvművelő gondolata

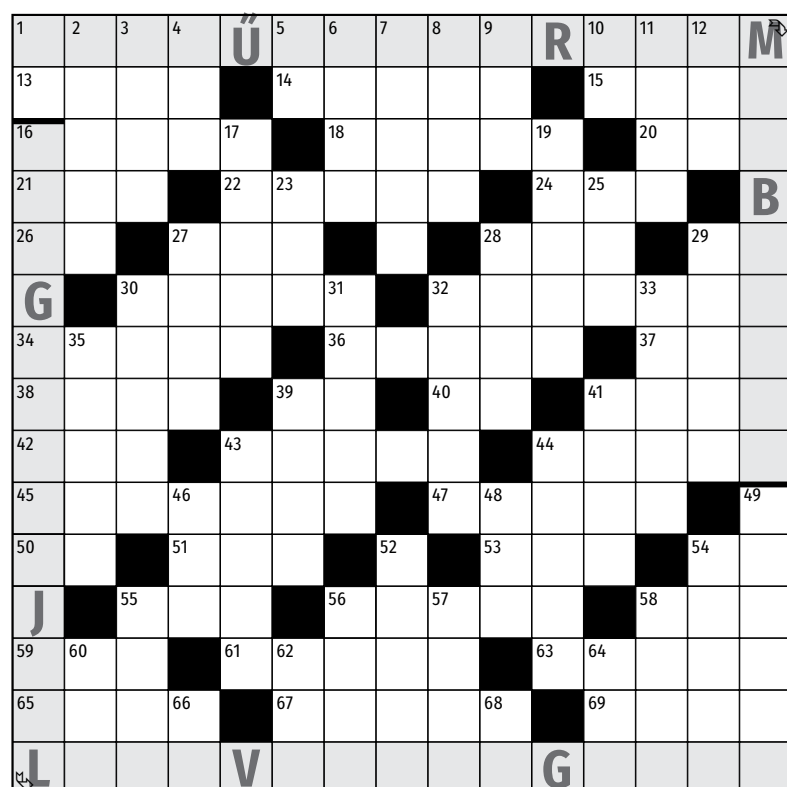
Péchy Blanka (1894–1988) színésznő, előadóművész, a magyar nyelvápolás kiemelkedő személyisége, a Kazinczy-díj megalapítója egyik gondolatát idézzük a rejtvényben a **vízszintes 1.** és a **függőleges 16.** alatt.

VÍZSZINTES: 13. Magyarországi város. 14. Szavát adta. 15. A Nagy Tavak egyike. 16. Papagájfaj. 18. Igazi nevén (latinul). 20. Orosz motormárka volt. 21. Érzékel. 22. Előtag, a régmúlttal való kapcsolatra utal. 24. A panasz szava. 26. Spielberg űrmanója. 27. Vízlelő hely. 28. Németh László regénye. 29. Mesedarab! 30. Megjelenési forma. 32. Magyar színész, rendező, író, színházigazgató (István). 34. Petőfi felesége. 36. ... Eszter – Németh László regényhőse. 37. Elzász része! 38. Előtag, jelentése: helyes, igaz. 39. Keresztül. 40. Varróeszköz. 41. Kukorica (táj.). 42. Líbia része! 43. Alapvető. 44. Irányodba. 45. Ázsiai eredetű kelmefestő eljárást végző. 47. Tömegesen levág. 50. Antik római pénz. 51. Unikum páros betűi. 53. Fontos

fém. 54. Lányunk férje. 55. Állami bevétel. 56. Erős kelet-indiai pálinka. 58. Nagyságot meghatároz. 59. Egy helyben van. 61. Labdarúgó-vb kupája. 63. Kíváncsi. 65. Nemesgáz. 67. Tornác. 69. Iskolai tanuló.

FÜGGŐLEGES: 1. Az asztácium vegyjele. 2. Drágakövek súlyegysége. 3. Inni ad. 4. Erősen csíp. 5. Fél tucat – római számmal. 6. Egyenlő (ék. h.). 7. Psziché. 8. Háromtagú együttes. 9. Görög betű. 10. Magad. 11. Ritka férfinév. 12. Elizabeth Taylor filmszínésznő beceneve. 17. Becézett szülő. 19. Konyhai tisztítóeszköz. 23. Alma-... – Almati korábbi neve. 25. Egy – Londonban. 27. A történetírás görög műzsája. 28. Írásjegy. 29. Közvetlen közelébe. 30. Elringat. 31. Tudományos állítás. 32. Filmet bemutat. 33. Csapathoz csatlakozik. 35. Előkelő viselkedés. 39. Ábrándos képzelet. 41. Minőségi ellenőr. 43. Ebben az időpontban. 44. Estélyi öltözet. 46. Elő-India bennszülött lakosa. 48. ... Gardner – amerikai filmszínésznő. 49. Eduard ... – német író, költő (1804–1875). 52. Alberto ... – kiváló olasz karmester (1909–2001). 54. Régi szanszkrit vallásos szövegek. 55. Valami alatt levő helyről. 56. Becézett Amália. 57. Birtokrész! 58. Mini betűi. 60. Több pápa neve. 62. Verbum. 64. Költő, író, újságíró volt Nagyváradon (1877–1919). 66. Tiltó szó. 68. Szolmizációs hang.

Barabás Zsuzsa

A helyes megfejtést beküldők között könyvjutalmat sorsolunk ki! A megfejtést postán vagy e-mailben juttathatják el szerkesztőségünk címére: Várad folyóirat, 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C; biharmegye@gmail.com. Kérjük, tüntessék fel a nevüket és a pontos lakcímüket! Beküldési határidő: **július 30.** Júniusi rejtvényünk (*Pszichiáter véleménye*) helyes megfejtése: „A boldogság olyan szerkezet, amely tettekből és elhatározásokból épül föl.”

Könyvújdonságok a megyei tékában

Május végén érkeztek a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtárba az Országház Kiadó könyvei. Ezek többsége az olvasóteremben tanulmányozható, de a gyermek- és felnőtt részlegre is kerültek kötetek.

Tóth Zita írta és Maros Krisztina rajzolta a *Szél hozta rézvitéz* és a *Tettre kész rézvitéz* című könyveket. A *800 éves Aranybulla* című kötetet Zsoldos Attila jegyzi, a *Gróf Bethlen István és kora* című könyv második kiadása pedig egy tudományos konferencia szerkesztett anyaga.

Több kötet is szól a magyar parlamentről, például *Az Országház nevezetes termei* (szöveg: Csákó Beáta, Samu Nagy Dániel; fotók Bencze-Kovács György, Markovics Ferenc, Mervai Márk), *Az Országház népi dí-*

szítőelemei (szöveg: Tasnádi Zsuzsanna; fotók Bencze-Kovács György) és *Az Országház építése és művészete* (szöveg: Andrassy Dorotty, Dúzi Éva, Horváth Zsuzsa, Katona Júlia), valamint *A nevezetes magyar Országház és a tér, ahol áll* (Török András, Wachslér Tamás) című.

Molnár András *Deák Antal a pozsonyi diétán. Egy országgyűlési követ politikai tevékenysége és mindennapjai, 1825–1833* című kötete is a megyei könyvtár polcaira került, emellett *A magyar országgyűlés a dualizmus korában* című sorozat első kötetét *A képviselőház (1865–1918)* címmel Cieger András jegyzi, a második kötet, *A főrendiház (1865–1918)* szerzője pedig Tóth-Barbalics Veronika. Olvasható az *1920 – Kényszerpályán. A trianoni békediktátum ratifikálása* című kötet, mely a Budapesten 2021. november 18-án rendezett konferencia anyagát tartalmazza, a Csány László. *Az 1848–1849. évi országgyűlés mártírjai* című kötet pedig a Budapesten 2021. október 6-án rendezett konferencia szerkesztett előadásait.

Az Az első lövés. Kossuth tér, 1956. október 25. című könyv szerzői Cseh József, Feitl Írisz, Horváth Miklós, Kiss Réka (szerk. Feitl Írisz, Németh Csaba), *Az első világháború következményei Magyarországon* című kötet pedig egy 2014-es konferencia bővített anyaga, szerzői: Romsics Ignác, Tomka Béla, John Lukacs, Pollmann Ferenc, Gyurgyák János, Erős Ferenc, Takáts József, Pogány Ágnes, Bödök Gergely, Csejte Dezső, Erős Ferenc, Szűcs György, Bódy Zsombor, Szarka László, Gyáni Gábor, szerkesztője Tomka Béla. A Tamás Ágnes jegyezte *A magyar parlament karikatúrákon (1867–1989)* című kötet és az „*Állunk a határon kezünket nyújtjuk...*” – *a magyar–lengyel szolidaritás emlékezete 2014-ben és 2016-ban* / „*Stoimy na granicy wyciągamy ręce...*” – *upamiętnienie solidarności polsko-węgierskiej w latach 2014 i 2016* című kiadvány is olvasható a könyvtárban.

Fried Noémi Lujza

RÉGEN ÉS MOST ○ A fenti, régebbi képen a Szent László tér egy részét látjuk gondozott zöldövezettel, pihenésre csábító környezetben, színesre festett székekkel. Utóbbiak – valljuk be – kissé kényelmetlenek voltak ugyan, de váradiak generációinak nyújtottak pihenést ügyes-bajos dolgaik intézésének szüneteiben

A napjainkban készült lenti fotón a tér ugyanazon részét látjuk, „a mai kornak” megfelelő igénytelenséggel kialakítva. Szerencse, hogy az épületek némileg ellensúlyozzák a tér sivárságát

Kép és szöveg: Farkas László

9 771583 106100 9